

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra Historie

**Ve jménu Božím.
Naděje a bariéry mezináboženského dialogu.**

Bakalářská práce

Brno 2012

Vedoucí práce: ThLic. Petr Šíkula   Autor práce: Lukáš Novák

Bibliografický záznam

NOVÁK, Lukáš. *Ve jménu Božím. Naděje a bariéry mezináboženského dialogu.* : bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra historie, 2012. Vedoucí diplomové práce Petr Šikula.

Anotace

Bakalářská práce „Ve jménu Božím. Naděje a bariéry mezináboženského dialogu.“ analyzuje pozitivní (naděje) a negativní (bariéry) aspekty mezináboženského dialogu, které jsou dle mého názoru nejvýznamnější. Vyjma oblasti teologické, které se práce příliš nedotýká, anebo se jí dotýká pouze okrajově. Práce se zabývá především násilím. Zabývá se jeho původem, realizací a důsledky pro běžný, civilní život a zhodnocuje, jakou roli v něm sehraává náboženství.

Annotation

Bachelor thesis „In the name of God. Hope and barriers to interfaith dialogue.“ analyzes positive (hope) and negative (barriers) aspects of interfaith dialogue, that are most important in my opinion. Apart from the theological, which affect the work too, or is it only marginally affected. The work deals mainly with violence. It deals with the origins, implementation and implications for normal, civilian life and appreciates the role it plays in God, faith, religion.

Klíčová slova

Bůh, dialog, náboženství, křesťanství, islám, víra, kultura, právo, násilí, média.

Keywords

God, dialogue, religion, Christianity, Islam, faith, culture, law, violence, media.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a použil jen prameny uvedené v seznamu použitých zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským.“

Brno, duben 2012

Lukáš Novák

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu a zároveň hlavnímu konzultantovi bakalářské práce Petrovi Šikulovi. A to především za metodickou a praktickou pomoc, která ke tvorbě textu bakalářské práce patří.

Obsah

ÚVOD.....	6
I. DIALOG (MEZINÁBOŽENSKÝ)	8
I.1 FILOSOFIE MEZINÁBOŽENSKÉHO DIALOGU	11
II. BARIÉRY DVOU SVĚTŮ	13
II.1 FUNDAMENTALISMUS	13
II.2 TERORISMUS A KONKRÉTNÍ ORGANIZACE	14
II.2.1 Teoretická východiska.....	16
II.2.1.1 Džihád	17
II.2.1.2 Umma.....	18
II.2.1.3 Šaháda.....	19
II.2.2 Konkrétní ideologické skupiny.....	19
II.2.2.1 Fatah.....	19
II.2.2.2 Hamás	21
II.2.2.3 Hizballáh	21
II.2.2.4 al-Káida.....	22
II.2.2.5 Boko Haram	23
II.3 PROBLÉM JEDNOTNÉ PROFILACE ISLÁMU	24
II.4 KONZERVATIVNÍ KŘESŤANSTVÍ.....	28
II.4.1 Konzervativní pravoslaví.....	29
II.4.2 Konzervativní protestantismus.....	29
II.4.3 Konzervativní katolicismus.....	30
II.5 ISLAMOFOBIE	31
II.6 NÁBOŽENSKY-AUTORITATIVNÍ VÝCHOVA	32
II.7 MEDIÁLNÍ NEGATIVIZMUS	34
III. NADĚJE MEZINÁBOŽENSKÉHO DIALOGU.....	37
III.1 ABRAHÁMOVSKÁ „EKUMÉNA“	37
III.2 DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu	38
III.3 Světový étos.....	38
III.4 Společenské příklady	40
III.5 „Příběhy tisíce a jedné noci“.....	43
III.6 Setkání v Assisi.....	44
IV. SOUČASNÁ APLIKACE MEZINÁBOŽENSKÉHO DIALOGU.....	47
IV.1 ORGANIZACE.....	47
IV.2 KONKRÉTNÍ DEMOKRATICKÉ ZMĚNY A ISLÁMSKÉ PRÁVO	49
IV.2.1 Demokratický Egypt?.....	51
IV.2.2 Demokratické Tunisko?.....	52
IV.2.3 Demokratická Libye?.....	52
IV.2.4 Demokratická Sýrie?.....	53
IV.3 TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ.....	54
ZÁVĚR.....	56
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:.....	58
LITERATURA	58
TIŠTĚNÁ PERIODIKA	59
WEB	59

Úvod

Bakalářská práce „Ve jménu Božím, Naděje a bariéry mezináboženského dialogu“ se zabývá historickými a současnými faktory, které ovlivňují mezináboženský dialog mezi křesťanskou a muslimskou civilizací. Význam této problematiky je značný, protože při současném prolínání světů je důležité, aby se k širší veřejnosti dostaly některé vybrané informace a nikoliv pouze a výhradně násilné záběry z arabského světa či mediální články islamofobního charakteru. „Ať se zaměříme na zpravodajství a publicistiku, knižní produkci nebo na virtuální svět internetu, hluboce zakořeněné stereotypy v prezentaci islámu, jichž si při sledování zmíněných informačních zdrojů nelze nevšimnout, mají silnou živatoschopnost a jen potvrzují, že seriózních diskusí a věcných informací o něm není nikdy dost.“¹

Toto téma jsem si vybral právě z toho důvodu, že seriózních diskusí a věcných informací o něm není nikdy dost, ale také především proto, že otázka vnímání muslimské civilizace je neustále živá, v souvislostech s *arabským jarem*² nabývá na aktuálnosti a velice se mě dotýká. Dnešní zdroje informací si přivlastňují otázku mého osobního bezpečí, s čímž zásadně nesouhlasím, a proto jsem chtěl problematiku vzájemného soužití prostudovat podrobněji a utvořit si tak obraz, který bude aplikovatelný nejen na mém osobním mínění. Problematika vnímání křesťanské civilizace vyznavači islámu a naopak je velice široká a práce je ve svém obsahu omezená. Přesto jsem se pokusil popsat některé současné aspekty mezináboženského dialogu.

Jedná se o teoretickou práci, která si klade za cíl zhodnocení současných společenských projevů v otázce mezináboženského dialogu mezi Západem a Arabským regionem. Také chce dokázat, že násilí nepramení z odlišné věrouky, nýbrž z politických, mocenských, kulturních či hospodářských aktivit jednotlivých národů s ohledem na některé teologické otázky, které nelze v úvahách o interakci křesťanské a muslimské civilizace vynechat.

V první kapitole se pokouším o charakteristiku dialogu jako takového. Popisuji možné interpretace dialogu a neomezují se při tom pouze na dialog mezináboženský. Pokládám za důležité vysvětlit, že dialog není pouhým rozhovorem dvou stran, ale je pojmem komplexnějším.

Ve druhé kapitole se zabývám bariérami na cestě k vzájemnému porozumění. Jednoduše věcmi, které znemožňují kladný pohled na muslima či muslimku. Za tyto bariéry považuji především fundamentalismus, terorismus, problém jednotné profilace islámu, konzervativní křesťanství, xenofobii, potažmo islamofobii, autoritativní výchovu muslimských otců a mediální

---

¹ MENDEL, M., OSTŘANSKÝ, B., RATAJ, M., *Islám v srdci Evropy: Vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, Academia, Praha, 2007, s. 437.

² Arabské jaro se nazývá sled revolučních událostí od roku 2010 do současnosti. Nepokoje propukly v Tunisu a později se rozšířily v Egyptě, Alžírsku, Jemenu, Jordánsku, Bahrajnu, Sýrii a v Libyi. Slovem „jaro“ jsou občanské revoluce někdy označovány od revolučního roku 1848, kdy naplno propukla poptávka po změnách v tehdejších státních útvarech.

negativismus. Podkapitola mediálního negativizmu je dle mého názoru vůbec nejdůležitější na cestě k širšímu společenskému dialogu, protože mediální dopad na veřejné mínění o světě islámu je záporný.

Ve třetí kapitole se pro změnu oproti kapitole druhé snažím popsat nadějně možnosti mezináboženského dialogu. Těmito pozitivními skutečnostmi jsou abrahámovská ekuména, dokumenty II. vatikánského koncilu, projekt Světového étosu, historické zkušenosti s islámem, pozitivní společenské příklady a mezináboženská setkání v Assisi.

Poslední kapitola se věnuje vybraným aspektům, které na základě vybraných událostí ovlivní chod integrace mezi oběma kulturními celky. V této kapitole jsem se chtěl vyvarovat prorocství z křišťálové koule a pokusil jsem se poukázat na důležitá fakta, která budou vymezovat vývoj společnosti. Zavádění demokratických principů v muslimských státech jsem naznačil především v souvislostech s revolučními událostmi „arabského jara“.

V poslední podkapitole práce hodnotím nabyté poznatky a snažím se definovat optimální úroveň mezináboženského dialogu, která by zaručila větší míru porozumění. Pro název poslední podkapitoly jsem si vypůjčil environmentální pojem trvale udržitelného rozvoje, protože se domnívám, že cíle v oblasti přírody i náboženství si jsou velice podobné.

Jako poznávací metodu jsem zvolil studium odborné literatury, časopisů, novinových a webových článků a televizních online pořadů, archivovaných na internetu. Za všechny tyto zdroje bych uvedl především knižní publikace našich nejvýznamnějších orientalistů Luboše Kropáčka a Miloše Mendela, religionistický časopis Dingir, internetový deník Britské listy, online pořad Tomáše Halíka Prolínání světů a online moderní magazín o lidech Fokus ČT24.

I. Dialog (mezináboženský)

„Současný dějinný stav neomezuje vztah mezi církví a náboženstvími na pole misí; vyžaduje od každého věřícího upřímný rozhovor s náboženstvími, jež spolu žijí ve společenství národů. Postupující uskutečňování světového společenství, jehož jsme svědky, nutně vede k náboženskému pluralismu, který má důsledky nejen pro místní církve v misijních zemích, ale i pro evropské křesťany, kteří stále více přicházejí do styku s náboženskými a kulturními hodnotami rozličných národů.“³ Mezináboženským dialogem nemají být postihnuti pouze věřící, ale je nutné jej rozvíjet i v ateistické společnosti, protože ateismus je také postoj k Bohu. V otázce integrace muslimů se nejedná jenom o střet náboženský, nýbrž o střet tradice a kultury.

V sókratovském pojetí je dialog živým rozhovorem, při kterém není konečným cílem definování obecných pojmů, nýbrž především sebepoznání konkrétních lidí. Východiskem Sókratovy filosofie se stala stará řecká maxima, jež byla vytesána i nad vchodem do Delfského chrámu - „Poznej sám sebe!“⁴ Sókratův postup obsahuje dvě na sebe navazující složky: negativní či destruktivní a konstruktivní. „V rovině negativní neboli destruktivní debatér nebesedoval v polemickém střehu; Sókratés s ním ani v pravém slova smyslu nepolemizoval, tak, že by proti jeho tezi stavěl svou, nýbrž systematickým kladením otázek jej nutil, aby svou výchozí tezi doplňoval, pozměňoval, hledal pro ni důvody. Ty pak opět problematizoval či přímo rozbíjel a krok za krokem jej přiváděl k tomu, že vnitřní logikou spolubesedník sám dospěl k tezi, která byla v rozporu s tím, co tvrdil na začátku rozhovoru, nebo s tím, co se o dané záležitosti soudilo všeobecně.“ V první části si Sókratés kladl za cíl dovést spolubesedníka k neznalosti vlastní neznalosti. Konstruktivní část spočívala v „jakémisi duchovním porodu“. „Sókratés považoval za své životní poslání přivádět ostatní k tomu, aby znajíce svou vlastní neznalost a shledávající, že to, co za pravdu pokládali, pravdou ještě není, byli podníceni k takovému poznávání, v němž by se řídili pouze a výhradně svým rozumem.“ Světoznámý athénský filosof se domníval, že tak činí jako navštívený bohem a v jeho službě.⁵

Dialog tedy není omezeným pojmem v podobě rozhovoru a je možné jej vnímat značně obšírněji, ať už v rovině filosofické nebo například v politické. V náboženské rovině konkrétní formy dialogu sehrávají mnohem důležitější roli nežli v kterékoli jiné oblasti. Chyby při vedení dialogu se často a velice negativně odrazí při vyjednáváních s krajiny, ve kterých je dominantním náboženstvím islám. Důsledky vzájemného nepochopení čas od času končí tragicky.

Pražský rabín o mezináboženském dialogu tvrdí: „Lidé, kteří vědomě zastávají různé názory,

³ BOUBLÍK, V., *Teologie mimokřesťanských náboženství*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2000, s. 353.

⁴ TRETRA, I., *Nástin dějin evropského myšlení od Tháleta k Rousseauovi*, nak. Ladislav Horáček – Paseka, Praha a Litomyšl, 2006, s. 74.

⁵ Tamtéž, s. 74-75.

si o nich vykládají, ačkoliv na nich nemohou nic změnit.“⁶ Na druhé straně ředitel Islámského centra v Praze říká: „Zpočátku pro mě bylo přínosné poznat nové lidi, seznámit se s jejich vírou a opravit si některé zkreslené názory. Základní informace o hlavních náboženstvích jsem sice měl i dříve, ale mnoho věcí bylo nových. Za krátkou dobu jsem začal spatřovat hlavní význam dialogu v tom, abychom šířili společně sdílené duchovní a mravní hodnoty v naší povětšině ateistické společnosti, ukázali jí, že si dokážeme sednout za jeden stůl a že vztahy mezi náboženstvími mohou a mají být korektní a bez nenávisti.“⁷ Ačkoliv se ředitel Islámského centra v Praze vyjadřuje k mezináboženskému dialogu pozitivně, v případě Vladimíra Sáňky ses největší pravděpodobností jedná o pouhou politickou korektnost a vstřícnost k redakčním pracovníkům religionistického časopisu Dingir. Vladimír Sáňka je odpovědným redaktorem některých kontroverzních muslimských publikací. Těmito publikacemi jsou „Džihád“ a „Povolené a zakázané v islámu“. Druhou uvedenou publikaci dokonce považuje za základní směrnici islámského práva. Text má v těchto publikacích antialogický charakter: „Je opravdu obtížné organizovat lidi k boji, když ve svém teritoriu nevidí agresora, avšak ti, kdo mají zodpovědnost, vidí nebezpečí předem a musejí se ujmout vedení.“ Nebo: „Alláh uvádí tři zločiny, u kterých je trest smrti ospravedlnitelný: (...) Veřejné spáchání cizoložství, avšak pod podmínkou, že mu byli přítomni čtyři bezúhonní svědci, kteří to odpřísáhnou před soudem. Trest smrti platí pro muže, který je ženatý, i pro ženu, která je vdaná. Přiznání čtyřikrát před soudem zopakované se rovná svědectví čtyř svědků.“⁸

Křesťanské pokusy o sblížení a mírové snahy nelze generalizovat a chápat je jako společnou vůli všech západních států s křesťanskou tradicí. Pro příklad může posloužit „zbožnost“ někdejšího amerického prezidenta G. W. Bushe, kterou doložil vyvoláním války se Saddámem Husajnem a Usámou bin Ládinem. Někteří křesťané, převážně příslušníci americké evangelikální církve s postupem Bushe juniora souhlasí. Na druhé straně evropské obyvatelstvo, ať už křesťanského či ateistického postoje k životu, s G. W. Bushem sympatie v této otázce nesdílí. Myslím si, že vymáhání spravedlnosti je zcela legitimní a těžko bylo možné v těchto konkrétních případech americkému exprezidentovi jeho postupu bránit. Třebaže je možné s tímto postupem z mnoha logických důvodů vyjádřit nesouhlas.⁹ Tragická událost 11. září a následný vývoj vztahů je ukázkovým příkladem, ve kterém selhala úloha širšího mezináboženského dialogu.

Jestliže se někdo proti základním demokratickým právům, jakým je například právo na život, proviní způsobem, jak to učinil Usáma bin Ládín, mnoho lidí vidí jedinou možnou spravedlnost v jeho smrti. Je třeba dodat, že této spravedlnosti bylo za prezidentského mandátu

⁶ DVOŘÁKOVÁ, M., *Rozhovor s pražským rabínem, Karolem Sidonem*, v Dingir 3/2003 s. 92.

⁷ MRÁZEK, M., *Rozhovor s ředitelem Islámského centra v Praze, Vladimírem Sáňkou*, v Dingir 3/2003 s. 84.

⁸ LHOŤAN, L., *Islám a islamismus v České republice*, Lukáš Lhoťan, Pstruží, 2011, s. 44-52.

⁹ Podrobněji o rozdílném postoji Američanů a Evropanů pojednává rozhovor s Jiřím Šedivým, v Dingir 4/2003, s. 136.

Baracka Obamy dosaženo. Lze jen těžko uvěřit, že značná část arabského světa nebyla schopna činy al-Káidy jednoznačně odsoudit a odmítnout. Navázání osobnějších a přátelštějších vztahů s některými vůdčími představiteli je tímto prizmatem značně komplikovanější. Ostatně ožehavou otázkou zůstává, zdali byla důležitější intervence spojenců do Afghánistánu a snaha urychlit přechod islámské „středověké společnosti“ k té liberálně-demokratické, nebo by bylo rozumnější do tamních principů příliš nezasahovat a s teroristy se pokusit vypořádat odděleně. Druhé stanovisko se mně osobně jeví jako společensky přijatelnější a k této problematice se vyjadřuje také odborník na násilí v náboženství Markus Jurgensmeyer: „Velmi málo muslimů podporuje násilné akce, které obhajuje bin Ládín, velmi málo jich také věří v globální džihád. Proto je vhodnou odpovědí na bin Ládínovy aktivity izolovat ho a nepohlížet na všechny muslimy jako na potencionální teroristy. Jeho pozice je velmi podobná pozici *Timothy McVeigha*¹⁰. I on je na okraji nejen křesťanství jako takového, ale dokonce i na okraji Hnutí křesťanské identity, s nímž je spojen pouze nepřímě. Bin Ládín i McVeigh jsou političtí extrémisté, kteří svůj extremismus halí do náboženského jazyka. Stejně jako nevyčítáme křesťanům McVeigha, neměli bychom vyčítat muslimům bin Ládína.¹¹ Spojenecké zásahy do blízkovýchodních vztahů jsou mnohými odborníky vnímány jako okupace a okupovanému lidu se před zraky nezjevuje idylické očekávání svobody a spravedlnosti. V okupovaném lidu se probouzí hněv a nedůvěra, což nejsou atributy liberální demokracie, kterou by si přáli Američané naordinovat afghánskému obyvatelstvu.

V islámu je velice patrná absence přirozených pozemských autorit, které by se eventuálně mohly podílet na zprostředkovávání oficiálního mezináboženského dialogu. Islám postrádá církevní hierarchii, která má vliv a přirozený společenský respekt. Někteří lidé, kteří se k dialogu staví skepticky, tak mohou oprávněně namítat, že neexistují kompetentní představitelé islámu. Pravdou může být, že obě společnosti, západní – křesťanská a východní – islámská, k vzájemnému dialogu ještě nedospěly. Integrační snahy selhávají a západní společnost někdy stavidla imigrační řeky zvedla příliš a následně se přesvědčila o problémech, které s muslimskou menšinou na jejím území souvisí. Všudy přítomná globalizace a multikulturalismus mnohdy odkrývají své stinné stránky a vzájemné rozdíly. Tyto rozdíly často vedou ke sporům a jsou zdrojem negativních společenských nálad.

---

¹⁰ Timothy James McVeigh byl americký terorista popravený za účast na bombovém atentátu proti federální budově Alfred P. Murrah Building ve městě Oklahoma City. Až do září 2001 šlo o nejkrvavější teroristický útok v dějinách USA, při kterém zemřelo 168 lidí.

¹¹ HOŠEK, P., MRÁZEK, M., *Rozhovor: Nevyčítat muslimům bin Ládína*, v Dingir 1/2009, s. 23.

I.1 Filosofie mezináboženského dialogu

Na mezináboženský dialog lze pohlížet několika prizmaty. Kapitulu jsem nazval filosofií, protože se jedná o různá pochopení či výklad mezináboženského dialogu, která v sobě mají obsažený filosofický rozměr.

K různým pojetím mezináboženského dialogu se ve svých knihách vyjadřuje například Hans Küng. Jeho kritika triády základních alternativ filosofického pojetí mezináboženských vztahů je velice příkladná.

První alternativou je *exkluzivismus*, který se vyznačuje především přílišným přesvědčením o jedinečnosti a originalitě mého náboženství. Küng tento přístup odmítá jako naprosto neudržitelný a ostře kritizuje vlastní římskokatolickou církev za někdejší teologii v duchu slavného Cypriána výroku „mimo církev není spásy“.

Druhým možným pochopením mezináboženských vztahů, které podléhá Küngově kritice, je *inkluzivismus*. Inkluzivistické pojetí lze definovat asi takto: „náboženství mají podíl na pravdě, jen mé náboženství ji však vyjadřuje plně, tj. normativně.“ Německý teolog inkluzivismus kritizuje jako „apriorní předpoklad vlastní nadřazenosti, který často znemožňuje autentický dialog.“

Poslední kritizovanou filosofií mezináboženského dialogu je v Küngově díle *pluralismus*. Pluralismus znamená, že mezi náboženstvími panuje rovnost práva na interpretaci náboženských pravd. Tento přístup musí být odmítnut jako laciná rezignace na náboženskou problematiku.¹²

Dalším možným přístupem, který lze označit za neperspektivní, je například *relativismus*. „Relativismus obhajuje tezi, podle níž není nic jednoduše morálně dobré nebo morálně špatné, nýbrž vše je morálně správné pouze pro osobu, společnost, morální tradici, epochu nebo nějaký étos. Etický relativista tím popírá nejen pravdivost morálních výpovědí, kterou uznávají třeba morální realisté, ale také existenci morálních soudů, které by mohly být vůči komukoli obhajovány. Neexistují žádné univerzálně platné morální soudy.“¹³

Posledním „populárním“ postojem, který je člověkem hojně aplikován na mezilidské a zároveň na mezináboženské vztahy je *dekonstruktivismus*. Dekonstrukce se týká především náboženských textů. „Podle dostupných informací zkazil nedávno zemřelý filosof Jacques Derrida svou metodou dekonstrukce život několika českým filosofům. „Dekonstrukce je metoda práce, která hledá v jakémkoliv textu různé roviny, přičemž se zaměřuje spíše na marginálie,“ řekl redakci týdeníku *Saturace* sociolog a velký odpůrce postmodernismu Milan Petroušek. A pokračuje: „Velkým nebezpečím této až příliš populární metody je, že dekonstruktivně postižený člověk ji

---

¹² HOŠEK, P., *Hans Küng a dialog náboženství*, v *Dingir* 3/2003 s. 89.

¹³ Relativismus [online], [cit. 2012-03-23]. Dostupné z URL: <<http://www.phil.muni.cz/fil/etika/texty/relativismus.htm>>.

začne aplikovat na všechno kolem sebe. Nejdříve dekonstruuje text, poté mysl, přejde k popření celé reality a nakonec ji aplikuje i na samotné mezilidské vztahy.“¹⁴

Nejdeálnějším postojem k mezináboženským otázkám je podle všeho *perspektivismus*. „Perspektivismus respektuje nevyčerpatelnost transcendentního Tajemství. Je alternativou vůči všem arogantním stanoviskům „majitelům celé pravdy“, ať už mezi militantními ateisty, sebevědomými pozitivisty nebo fundamentalistickými, nesnášenlivými věřícími té či oné tradice.“¹⁵

---

¹⁴ SVOBODA, P., *Dekonstruktivismus: Veškeré citáty jsou čirou fikcí, mystifikací a satirou*, Britské listy [online], 22. 11. 2004 [cit. 2012-3-24]. Dostupné z URL: <<http://blisty.cz/art/20749.html>>.

¹⁵ HOŠEK, P., *Rozhovor s profesorem Tomášem Halíkem, S pořádně odřenou kůží*, v *Dingir* 3/2003 s. 97.

II. Bariéry dvou světů

Kapitola „Bariéry dvou světů“ pojednává o překážkách na cestě k porozumění mezi křesťanskou a islámskou civilizací. Jistě by bylo možné zmínit mnohé další problémy, které v textu uvedeny nejsou, protože kritika je obecně snadnější, nežli předložení konstruktivních argumentů pro řešení konfliktních situací. Vybrané podkapitoly poukazují na některé ožehavé otázky obou účastníků mezináboženského dialogu.

II.1 Fundamentalismus

„Když se rozpadl sovětský imperiální blok a skončilo bipolární rozdělení světa, část publicistů, analytiků a politiků na Západě – a později pod tlakem vlastních potíží i v Rusku a Číně – označila za novou hrozbu světovému pořádku islámský fundamentalismus.“¹⁶

Fundamentalismus je velice exponovaným výrazem, který je často používán v těch nejširších souvislostech. Jedná se o snahu podržet si jistotu a tuto jistotu lze nejjednodušší cestou nalézt například podle Samuela P. Huntingtona v „náboženství a etnicitě“. Proto mají různé současné formy násilí původ především v islamismu, rasismu, nacionalismu a v mnoha dalších podobných společensky neakceptovatelných politických teoriích. Často se o fundamentalismu hovoří v souvislosti s muslimskými radikály, kteří si osvojí správnost příslušného, většinou sporného koránského verše a k jeho naplnění jsou schopni za jistých okolností použít jakékoliv prostředky. Islámský fundamentalista je pak vnímán převážně jako terorista. Tyto interpretace ale nejsou zcela přesné. „Ve 46 státech současného světa žije 1.2 miliard muslimů. Islámský fundamentalismus usiluje přeměnit je v politickou sílu. Explozí obyvatelstva, jíž jsou islámské státy charakteristické, nabyl tento impuls v přechodu do 21. století dramatických forem.“¹⁷ Nejedná se tedy o dosažení vlivu za pomoci násilí, nýbrž politickými nástroji.

„Fundamentalista je pro nás ten, pro koho platí jiná samozřejmost kosmu, a tedy jiná samozřejmost a jiné založení hodnot. Jakákoli naše výpověď o fundamentu jiných je zároveň výpovědí o našem fundamentu, o kterém většinou nemáme problematiku vědomí.“¹⁸
„Fundamentalistický křesťan se drží tradičního, doslovného chápání prvků víry, jako je např.

¹⁶ KROPÁČEK, L., *Islám a západ, Historická paměť a současná krize*: Vyšehrad, Praha, 2002, s. 82.

¹⁷ ZWETTLER, O., *Islámský fundamentalismus jako historicko-politický a politicko-geografický fenomén*, Akademické nak. Cerm, Brno, 1995, s. 2.

¹⁸ PRÁZNÝ, A., *Fundamentalismus jinak*, v Dingir 3/2003 s. 74.

neposkvrněné početí nebo fyzické zmrtvýchvstání Krista.“¹⁹

Fundament znamená základ, kořeny nějakého jevu, ke kterým se čas od času člověk dostává a následně na nich staví svou filosofii. Zvláštností je, že stoupenci různých fundamentalismů často naráží na oficiální rétoriku představitelů náboženství, kultu či hnutí, o kterých se fundamentalisté domnívají, že právě oni jsou těmi pravými představiteli daného náboženství, kultu či hnutí.

Herákleitos je znám svými výroky o čase, respektive vývoji, a po celou historii lidstva se potvrzuje správnost jeho tvrzení. „Vše plyne“, chod a vývoj světa nelze zastavit, „člověk dvakrát po sobě nevstoupí do stejné řeky“. Fundamentalismus je tedy značně problematickým jevem, protože fundamentalisté se většinou vrací do minulosti, ožívují tradice předešlých generací a přejí si ve společnosti podržení starých zvyklostí.

Lidský život je výzvou k činnostem, novým objevům a interpretacím. Z logiky věci vyplývá, že ve 21. století pro fundamentalismus není mnoho volného prostoru. Prostor je pro vývoj a inovaci, nikoliv pro lpění na starých tradicích, které jsou v současnosti většinovou společností neakceptovatelné.

„Fundamentalismus je v islámských zemích militantní protizápadní ideologií, která formuluje poměr muslimů k Západu jako „křížové tažení“, nikoli jako dialog.“²⁰ A proto jsem fundamentalismus zvolil jako první bariéru na cestě k pozitivnímu vedení dialogu.

II.2 Terorismus a konkrétní organizace

7. srpna 1998 v Nairobi a Dar es Salaamu explodovaly nastražené trhavyiny před velvyslanectvími Spojených států amerických, zemřelo 231 lidí.²¹ 12. října 2000 se v jemenském Adenu odehrál sebevražedný útok na torpédoborec USS Cole a zahynulo při něm 17 osob.²² 11. září 2001 se na Manhattanu stala „přelomová“ událost. Únos čtyř amerických letadel si vyžádal 2982 obětí.²³ 12. října 2002 v indonésckém turistickém centru Bali teroristé zaútočili na zábavní čtvrť a noční klub – 202 mrtvých.²⁴ 11. března 2004 zemřelo při útocích na čtyři vlaky v Madridu 191

¹⁹ SPENCER, R., *Islám bez závoje*, Triton, Praha, 2006, s. 37.

²⁰ ZWETTLER, O., *Islámský fundamentalismus...*, s. 3.

²¹ IDNES.CZ, *Teroristické útoky v srpnu 1998 v Keni a Tanzanii* [online], 24.5.2000 [cit. 2012-2-21]. Dostupné z URL: <http://zpravy.idnes.cz/teroristicke-utoky-v-srpnu-1998-v-keni-a-tanzanii-f5g-/zahranicni.aspx?c=981110_143703_zahranicni_toy>.

²² BBC, Reuters, ČTK, *K výbuchu na křižníku se přihlásili teroristé* [online], 13.10.2000 [cit. 2012-2-21]. Dostupné z URL: <http://zpravy.idnes.cz/k-vybuchu-na-krizniku-se-prihlasili-teroriste-fqc-/zahranicni.aspx?c=A001012_152803_zahranicni_tom>.

²³ O teroristickém útoku na Spojené Státy podrobně pojednává kapitola Mahmúd Abouhalima a výbuch ve Světovém obchodním středisku v knize Marka Jurgensmeyera; *Teror v mysli boží*.

²⁴ VODIČKA, M., MF DNES, *Světová válka* [online], 13. 10. 2002 [cit. 2012-2-21].

Dostupné z URL: <http://zpravy.idnes.cz/svetova-valka-0d6-/domaci.aspxc=A021013_213141_komentaremfd_was>.

osob.²⁵ 7. července 2005 si útoky ve veřejné dopravě v Londýně vyžádaly 56 životů.²⁶ 23. července 2005 v egyptském Sharm al-Sheikhu vyhaslo při útocích před dvěma hotely a tržištěm 88 životů.²⁷

Tyto útoky má na svědomí islamistická teroristická organizace al-Káida. 1. května 2011 vzal speciální americký tým spravedlnost do svých rukou a vůdce této teroristické organizace Usámu bin Ládina zneškodnil. Z dat jednotlivých teroristických útoků je zřejmé, že aktivní činnost al-Káidy upadá, ale nebezpečí islámského terorismu nikoliv. Smutné zprávy, při kterých dochází ke ztrátám lidských životů, přicházejí z arabského světa téměř s každým novým dnem a obavě ze ztráty života při cestách po světových metropolích se nelze ubránit. Myšlenka, že člověk při návštěvě Londýna či Madridu zemře během teroristického útoku, je velice hrozivá.

Dvacáté století bylo stoletím, kdy člověk zašel do nejkrajnějších oblastí lidské morálky. Tak zle, jak se s lidskými životy zacházelo ve dvacátém století, se s nimi nezacházelo nikdy v historii. Cena života klesla pod dechem komunismu a nacionalismu na své dno. „Například francouzský teoretik Marcel Gauchet vyzval západní společnost k tomu, aby se vrátila zpět k duchovním kořenům, na něž rezignovala tím, že pocit posvátnosti upřela Bohu a přisoudila jej národu.“²⁸ Třebaže se po hrůzných válečných, ale i jiných násilných zkušenostech lidské společnosti snaží o celosvětový mír a spolupráci, bude se lidstvo ve století jedenadvacátém bránit jiným typům nebezpečí, nežli ideologickým a politickým konfliktům na území Evropy a Spojených států amerických ve století předešlém. Jedním z těchto nebezpečí je islám v jeho specifických a násilných obrysech. Toto nebezpečí oživuje řada faktorů v čele s rozvojem globálních obchodních společností, kterým jsou kulturní, náboženské či geografické hranice lhostejné. Přemíra převážně ekonomické globalizace pohlcuje tradice, zvyky a zákony, kterých se někteří lidé ze zcela pochopitelných důvodů nechtějí zříci a někteří jsou rozhodnutí své náboženství a kulturní dědictví bránit se zbraní v ruce. Poměr souladu či rozkolu mezi oběma civilizacemi je velice těžko popsitelný a charakterizuje ho především citlivá proměnlivost. Tento poměr může snadno a rychle ovlivnit náhlá teroristická akce.

„Sám akt zabítí není teroristickým útokem: k vraždám a záměrným útokům dochází ve většině společností natolik často, že o nich veřejné sdělovací prostředky zpravidla ani neinformují. Teroristický útok charakterizuje skutečnost, že někomu nahání strach. Skutky označované jako terorismus bývají prováděny úmyslně a s jasným cílem – jde o výbuch bomb, případně o jiné útoky,

²⁵ DVORÁČEK, M., MF DNES, *Bomby v Madridu zabily na dve ste lidi* [online], 11. 3. 2004 [cit. 2012-2-21]. Dostupné z URL: <http://zpravy.idnes.cz/bomby-v-madridu-zabily-na-dve-ste-lidi-dwz-/zahranicni.aspx?c=A040311_083112_zahranicni_klu>.

²⁶ IDNES.CZ, SPECIÁL, *Útoky na Londýn* [online], 21. 7. 2005 [cit. 2012-2-21].

Dostupné z URL: <http://zpravy.idnes.cz/prilohy.aspx?r=prilohy&c=A050707_145510_zahranicni_mhk>.

²⁷ IDNES.CZ, Reuters: *Nálože zničily letovisko v Egyptě, zemřel Čech* [online], 23. 7. 2005 [cit. 2012-2-21]. Dostupné z URL: <http://zpravy.idnes.cz/naloz-e-znicily-letovisko-v-egypte-zemrel-cech-f41-/zahranicni.aspx?c=A050723_083254_zahranicni_klu>.

²⁸ JURGENSMEYER, M., *Teror v myslí boží*, CDK, Brno, 2007, s. 305.

k nimž dochází na takových místech a v takový čas, aby bylo zaručeno, že upoutají náležitou pozornost. Terorismus bez vyděšených svědků, to by bylo jen nesmyslné představení bez diváků.“²⁹

Anglické slovo *terror* má řadu významů. Ten nejpříznačnější je dle mého názoru podstatné jméno strach. Lidé nemají rádi strach a pocity obav a nejistot se každý člověk snaží přirozeně minimalizovat. Pokud někdo či něco zaútočí na lidský pocit bezpečí, je člověk schopen využít k obraně sebe a svých blízkých všech dostupných prostředků. Když se tyto útoky na lidský pocit bezpečí opakují, zvětšuje se v lidské mysli podvědomě míra strachu, pud sebezáchovy a pocit agrese. Z diplomatických a liberálních řešení najednou člověk přechází k řešením primitivnějším a černo-bělejšími. Jedním z těchto řešení je například fašismus.

Agresivní politika, terorismus, útočné války a genocida jsou reakcionistické postoje, které západní civilizace začne nebo už začala (probíhající války v Iráku či Afghánistánu) uplatňovat. Tímto nemá být řečeno, že západní mocnosti zauímají k některým muslimským státům fašistické postoje, ale v „drobném“, lokálním konfliktu lze některé fašistické prvky v chování a názorech jasně odkrýt.

Terorismus je pro jakýkoliv typ dialogu velice nebezpečný právě proto, že v lidském společenství vyvolává strach a zároveň v něm posiluje *fašistické ideje*.³⁰ Terorismus je tíživou překážkou na cestě k vzájemnému porozumění a je vcelku lhostejné, zdali jeho stoupenci nacházejí inspiraci v islámu či nikoliv. Je to zavrženíhodný fenomén, proti kterému je zapotřebí represivních opatření, avšak nikoliv fašistických. Následující podkapitoly popisují některé pojmy, které jsou s terorismem v úzkém kontextu.

II.2.1 Teoretická východiska

Terorismus a náboženské násilí má původ v některých věroučných teoriích, které mohou podlehnout určitým typům nepochopení a dezinterpretací. Často se jedná o nejfundamentálnější atributy víry. Teoretickou motivací teroristů a náboženských fanatiků je například vedle primitivní msty, nenávisť k „imperialistickým mocnostem“ nebo vůle k moci i některé základní pilíře islámu. Cílem této kapitoly je popis několika nejpodstatnějších islámských pojmů, které často uvíznou v rukách náboženských fanatiků. Vedle pravděpodobně nejznámějšího *džihádu*, jsou jimi také *umma* a *šaháda*.

---

²⁹ Tamtéž, s. 180.

³⁰ V knize *Islám v srdci Evropy*, na straně 438., která je uvedena v soupisu literatury a několikrát v práci citována se ztotožňuji s autorovým názorem. Autor sice nepoužívá pojem fašismus, ale kulturní rasismus, což je dle mého názoru na stejné úrovni.

II.2.1.1 Džihád

Islám tvoří tzv. pět pilířů: vyznání víry (*šaháda*), modlitba (*salát*), náboženská daň (*zakát*), půst v měsíci ramadánu (*sawm*) a pouť do Mekky (*hadždž*). Tuto pětici základních atributů islámu nejčastěji doplňuje svatý boj (*džihád*). Problematickým faktem je, že šaháda se někdy vyznačuje bojem za islám. Účastník tohoto boje je za svou víru schopen položit život a je s úctou připomínán jako mučedník (*šahíd*).³¹ „A bojujte na stezce Boží proti těm, kdož bojují proti vám, avšak nečiňte bezpráví, neboť Bůh nemiluje ty, kdož se bezpráví dopouštějí.“ (2:190)³² „Vy, kteří věříte! Co je s vámi, že když je vám řečeno: „Vytáhněte do boje na cestě Boží!“ jste jako přikováni k zemi? Což se vám líbí více život na tomto než na onom světě? Vždyť užívání života pozemského je nepatrné oproti užívání v životě budoucím! Jestliže nevytáhnete do boje, Bůh vás potrestá trestem bolestným, vystřídá vás národem jiným a nebudete Mu moci v ničem uškodit, neboť Bůh je věru mocný nad každou věcí. (9:38-39) Příklady těchto koránských výroků dokládají, že pojetí svatého boje není jednoznačné.

Džihád je detailně zpracován předním českým orientalistou Milošem Mendelem. Mendel ve své monografii „Džihád“ poukazuje na jeden zásadní fakt: „nepřítelem číslo jedna jsou ti, kdo zavlekli ummu do nedůstojného postavení, v němž se nachází – brutální světské republikánské režimy či zkorumpované monarchie a jejich věrní ideoví přísluhovači – konformní *ulamá*. Džihád tedy získává novou kvalitu, neboť se vede už zcela koncepčně a především proti vládnoucím souvěrcům, které ovšem značná část mobilizační džihádové literatury považuje za odpadlíky (*murtaddún*). Džihád se stává klíčovým pojmem opozičních (revolučních) ideologií, které se svou islámskou rétorikou snaží o sebevymezení určité sociální vrstvy, konfesí či zájmové skupiny vůči státní moci.“³³ Z těchto řádků je zřejmé, že džihád je namířen především k sekulárním režimům, které spolupracují se Západem a nikoliv k civilnímu obyvatelstvu obývají euro-americkou oblast.

Džihád je také boj sebeobranný a nemůže jít o snahu šířit víru pomocí násilí, neboť Korán jednoznačně říká: „nebudiž žádného donucování v náboženství!“ (2:256) „Džihád znamená nasazení všech sil pro nábožensky motivovanou humanitu, proti liknavosti a pasivitě. (...) Zlo není nutné důsledně odplácet zlem. Z Koránu a islámských dějin lze také rozhodněji vyvodit přirozený požadavek snášenlivosti k odlišným názorům a úcty k posvátnému daru života.“³⁴

Svatý boj nemůže být západní civilizací pochopen jako nástroj teroristů k prosazení islámu ve světě. „Dodnes se samozřejmě cituje Korán a jeho výzvy k džihádu. Džihád by se však neměl

³¹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 91-116.

³² Korán je v textu citován podle HRBEK, I., *Korán*, Odeon, Praha, 1991. Veškeré další verše Koránu budou citovány podle tohoto překladu. První číslo v závorce označuje příslušnou súru a číslo za dvojtečkou označuje příslušný verš.

³³ MENDEL, M., *Džihád, Islámské koncepte šíření víry*, Atlantis, Brno, 2010, s. 229.

³⁴ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 114.

překládat jako „svatá válka“ – Džihád doslova znamená „námaha, úsilí“: morální nasazení pro Boha v boji proti vlastní nedokonalosti. Jen v nejkrajnějším případě má být podle chápání mnoha muslimů toto „lopocení na cestě k Bohu“ chápáno jako „povinnost bojovat proti nevěřícím nepřátelům“.³⁵ Existuje však teroristická organizace *Islámský džihád*³⁶, která pojmu džihád sice užívá, ale ve skutečnosti je vedle Hamásu, Fatahu a Organizace pro osvobození Palestiny další skupinou, kterou charakterizuje především boj za samostatnost Palestiny a jedná se o úzkou a nereprezentativní skupinu „muslimů“.

Džihád není v islámském světě chápán jako prostředek k teroristickým útokům. Bude-li politické, mediální či obecné lidské myšlení pohlížet na džihád jako na důsledek invaze západní společnosti na Blízký východ, sníží se počet teroristických útoků.

Popsání džihádu v oblasti terorismu si kladlo za cíl, aby džihád s terorismem nebyl spojován. Dle mého názoru toto spojení nesou muslimové s nelibostí a terorismus chápou především jako selhání jednotlivců nebo skupin.

II.2.1.2 Umma

Ummou se v arabském světě rozumí celé muslimské společenství, obec věřících. Tato obec není geograficky nikterak vymezena a její součástí jsou muslimové celého světa. Umma je také Muhammadovým ideálem, o který Muhammad jako válečník usiluje. Nejen náboženství prvotní ummy, ale také islámská filosofie, spiritualita a právo byly v období zrodu islámu hluboce politické.³⁷

V politickém pozadí prvotní ummy je evidentní snaha bránit a šířit islám se zbraní v ruce. Charakter tehdejší násilné expanzivní politiky může být dodnes inspirací mnoha muslimských radikálů a v jejich očích je umma násilné vštěpování islámu všem obyvatelům země. Cílem těchto násilných misí pak má být naprosté prosazení islámu ve světě.

---

³⁵ KÜNG, H., *Po stopách světových náboženství*, CDK, Brno, 2006, s. 283.

³⁶ Název Islámský džihád používá několik radikálních, navzájem spřízněných organizací militantních islamistů, jež působí v Palestině, Egyptě, Jemenu nebo Turecku. Vznikly pod vlivem íránské islámské revoluce z konce sedmdesátých let 20. století. Název Islámský džihád přijaly v roce 1983 po útoku na americké velvyslanectví v Bejrútu, jež podnikla skupina napojená na íránské revoluční gardy pod krycím názvem Organizace islámského džihádu. Jde o méně početné skupiny, které se zaměřují na přímé akce – především na atentáty. Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) byla založena na kongresu konaném v jordánském sektoru Jeruzaléma v květnu 1964. Její vznik inicioval Egypt a měla být protiváhou Fatahu. Původně OOP zastřešovala militantní a uprchlické skupiny, avšak později se k ní připojily profesionální, dělnické a studentské asociace i schopní jednotlivci.

³⁷ ARMSTRONGOVÁ, K., *Islám*, Slovart, Praha, 2008, s. 47., s. 110.

II.2.1.3 Šaháda³⁸

Vyznání víry (*šaháda*) je již nastíněno v podkapitole „Džihád“. Termín znamená „svědectví“ nebo „dosvědčení“, v moderní arabštině také „vysvědčení“ nebo „certifikát“; ve specifickém náboženském významu pak „vyznání víry“. Vyznání víry se týká jedinečnosti Boha a Muhammadova božského poselství.

„Povinnost vyznávat víru plní příslušník muslimské obce při každodenních modlitbách, které šahádu vždy obsahují jako výraznou část. V širším smyslu vyznává svou víru též tím, že za ni bojuje a je připraven položit za ni i život. V takovém případě je s úctou připomínán jako *šahíd*, mučedník, či padlý hrdina, etymologicky doslova „svědek“. (Stejnou řeckou etymologii má církevně latinská *martyr*, užívané o křesťanských mučednících.) V moderní době se uctívým šahíd, pl. *šuhadá'*, označují všichni, kdo položí život za ušlechtilou věc, například v národně osvobozeneckém boji.“ Proč je tedy šaháda teoretickým východiskem terorismu, je zřejmé.

II.2.2 Konkrétní ideologické skupiny

Kapitola „Konkrétní ideologické skupiny“ se zaměřuje na vybrané teroristické, politické a nábožensko-fanatické organizace, které naplňují některá teoretická východiska islámského terorismu. V naprosté většině případů se setkáváme s absolutním nepochopením úlohy náboženství. Pro účely práce jsem zvolil několik nejvýznamnějších a nejaktivnějších subjektů.

II.2.2.1 Fatah³⁹

Fatah je nejstarší palestinskou organizací bojující za práva Palestinců. Jejím zakladatelem byl v roce 1958 Jásir Arafat. Založil ji v Kuvajtu pod původním názvem „Výbor pro osvobození Palestiny“ a podle vzoru alžírské „Fronty národního osvobození“.

Cílem organizace bylo získání úplné nezávislosti Palestiny a vytvoření samostatného, palestinského státu. Prostředkem k naplnění svého cíle byla vojenská konfrontace s Izraelem, především formou guerilly. Charta Fatahu zpochybňovala platnost vzniku Izraele a zdůrazňovala nutnost osvobození Palestiny. Jeho politika se v čase značně proměnila a řadu ozbrojených

---

³⁸ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 92.

³⁹ ŠVAMBERK, A., NOVINKY.CZ, *Arabové x Izrael, Arabská hnutí – Fatah* [online], 2006 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z URL: <<http://special.novinky.cz/izrael/fatah.html#top>>.

konfliktů, kterou zastával v 50. a 60. letech, v 80. a 90. letech 20. st. vystřídal boj politický.

V závěru 60. let význam Fatahu vzrostl. Po porážce arabských zemí v Šestidenní válce se pokoušel o partyzánskou válku a stal se nejvýznamnější palestinskou silou v boji za nezávislost.

V roce 1967 se stal členem Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), kterou do té doby ignoroval a o dva roky později ji plně ovládl, když se Jásir Arafat stal předsedou výkonného výboru OOP. V tomto roce Fatah podnikl podle svých záznamů 2432 partyzánských útoků na Izraelský stát.

Vyhnání palestinských bojovníků z Jordánska v září 1970 donutilo Jásira Arafata přesunout základnu hnutí do jižního Libanonu, kde Fatah působil až do roku 1982. „V této době podnikl Izrael operaci Mír pro Galileu, obsadil jih Libanonu a vyhnal palestinské bojovníky.“ Jásir Arafat prchl do Tuniska, ale také tam se jeho stan stal v roce 1985 cílem izraelského náletu. Příslušníci Fatahu v bojových akcích proti Izraeli pokračovali především na okupovaných územích. Arafatovi věrní, zvaní *jestřábi Fatahu*, sehráli klíčovou roli v první palestinské *intifádě*⁴⁰, jež vypukla v roce 1987 v Gaze a na Západním břehu Jordánu. Podepsání mírových dohod z Osla v roce 1994 mezi izraelským premiérem Jicchakem Rabinem a Jásirem Arafatem znamenalo ukončení intifády.

Fatah se poté orientoval výhradně na politický boj, protože začala postupně vznikat samospráva na palestinských územích, jejíž součástí byly i bezpečnostní složky, které měly za úkol chránit Izrael před násilnými útoky.

„Změny v orientaci Fatahu, jehož cílem už nebylo zničení Izraele, však začaly hnutí štěpit a připravily ho o část podpory, kterou na jeho úkor získaly militantní organizace v čele s Hamásem.“

Jestřábi Fatahu byli izraelskou armádou zneškodněni, avšak v roce 1995 vůdci Fatahu založili vlastní milici, nazvanou *Tanzím*. Ten měl být protiváhou Hamásu a Islámského džihádu. Podle některých analytiků je *Tanzím* tvořen různými skupinami, které vytvářely Fatah: Jestřábi Fatahu, Síly 17, Západní sektor. Důležitou roli v něm hrají především radikálové z Brigád mučedníků od al-Aksá, jež představují militantní složku Fatahu. „Vedl je Marván Barghútí, který byl v roce 2004 odsouzen k pěti doživotním trestům za zabití pěti Izraelců při atentátech z let 2001 a 2002.“

Od vyhlášení druhé intifády v roce 2001 se Brigády mučedníků od al-Aksá podílejí na teroristických akcích proti Izraeli a jeho velitelé jsou terči izraelských vojenských operací. Palestinci ale zdůrazňují, že je Fatah činný výhradně na okupovaných územích, na kterých je odpor vůči Izraelcům legitimní.

Po smrti Jásira Arafata v roce 2004 začal Fatah ztrácet svou pozici a novým předsedou

---

⁴⁰ Intifáda je palestinské povstání proti izraelské okupaci v letech 1987-1993. Zahrnovalo především demonstrace, zapalování pneumatik, vrhání kamenů a další pouliční násilí v pásmu Gazy a na Západním břehu Jordánu. Od dřívějších protestů se lišila svojí šíří, dlouhým trváním a intenzivním zapojením islámských radikálních skupin. V pozadí intifády stály tři hlavní proudy: různé složky OOP, Hamás a Islámský džihád.

palestinské samosprávy se stal zastávce nenásilného řešení, Mahmúd Abbás.

Největší porážku Fatah utrpěl, když prohrál v lednu 2006 ve volbách do palestinského parlamentu, jež se staly triumfem Hamásu. Fatahu nepomohlo, ani když se k němu přidal Marván Barghútí, který sestavil vlastní volební kandidátku. Vliv na porážku Fatahu měly zejména přetrvávající vnitřní spory i korupce řady jeho příslušníků.

II.2.2.2 Hamás

„O islámském fundamentalistickém hnutí Hamás, které od roku 1987 bez oddechu bojuje proti Izraeli a je zaměřeno k ustanovení jediného islámského státu v celé Palestině, veřejnost ví především to, že jeho členové páchají teroristické sebevražedné útoky.“⁴¹

Hamás neboli „Hnutí islámského odporu“ je palestinským radikálním hnutím, které má sklony k terorismu. Jeho hlavním cílem je neexistence státu Izrael. Terorismus je sice jednou z charakteristik, ale Hamás je silný také v oblasti náboženských a kulturních aktivit v celé Palestině. Nenávist, kterou stoupenci Hamásu cítí vůči státu Izrael, má svůj původ v náboženství. Ekonomické a politické motivace jsou nejradiálnějším, sebevražedným příslušníkům hnutí lhostejné a k útokům je vede především motivace náboženská.

Je fakt, že konflikt náboženské povahy je bohužel velice problematický. Jestliže se fundamentalistická hnutí typu Hamás budou těšit podpoře palestinské veřejnosti, je dle mého názoru otázka Palestiny a Izraele neřešitelná. Konflikt mezi Izraelem a Palestinou se musí především zbavit náboženského pozadí, a jestliže má v této oblasti nastat trvalé období klidu a míru, musí se dialog přenést především do roviny výhradně ekonomické a politické. Takto si to také velká část Palestinců přeje.

II.2.2.3 Hizballáh⁴²

Na konci roku 1982 vyslal Írán své tajné agenty do Libanonu za účelem vytvoření revolučního islámského hnutí. Skupina radikálních šíitských muslimů, vedených svými náboženskými duchovními, se stala základem Hizballáh, organizace, jejímž cílem bylo vytvořit v Libanonu, zmítaném občanskou válkou, teokratickou vládu na íránský způsob a následně vytvořit

---

⁴¹ Přední strana obálky INTROVIGNE, M., *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, Vyšehrad, Praha, 2003.

⁴² DRÁPAL, P., *Náboženství a terorismus: bakalářská práce*, Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Brno, 2008, vedoucí bakalářské práce Mgr. Tomáš Dvořáček, DiS.

podobnou vládu v celém arabském světě. V průběhu let se Hizballáh stal součástí libanonského politického procesu, ale též organizací, která pro dosažení svých cílů užívá terorismu. V průběhu svého působení se Hizballáh neustále vyvíjel, za íránské a syrské asistence vytvořil mohutnou vojenskou síť v oblasti jižního Libanonu. Milice Hizballáhu byly rekrutovány hlavně ze šíitských oblastí jižně a západně od Bejrútu a z jižního Libanonu. Hizballáh se zapsal do povědomí západní civilizace především svými teroristickými aktivitami proti Izraeli, ať už raketovými útoky na severní Izrael nebo bombovými útoky na různé izraelské objekty v zahraničí. Dalším cílem Hizballáhu jsou Spojené státy americké jako hlavní zahraniční spojenc Izraele.

II.2.2.4 al-Káida⁴³

Al-Káida je militantní teroristická organizace založená Usámou bin Ládinem na konci 80. let 20. století, která začala fungovat jako logistická síť podporující muslimské vojáky v Afghánistánu během sovětské okupace. Když se Sověti v roce 1989 z Afghánistánu stáhli, byla organizace rozptýlená, ale přesto pokračovala v opozici, protože její vůdčí představitelé považovali starý režim za zkorumpovaný a nesouhlasili s přítomností cizinců. Organizace sídlila na začátku 90. let v Súdánu, ale přibližně v roce 1996 obnovila své sídlo v Afghánistánu pod patronátem militantní skupiny Taliban.

Al-Káida se spojila s dalšími militantními organizacemi, zahrnující egyptský Islámský džihád a další podobné skupiny, které deklarovaly svatou válku proti Spojeným státům. Organizace zakládá tréninkové kempy mladých radikálů, ze kterých se později stávají teroristé. Nejvýznamnější teroristickou akcí je bezesporu útok na Světové obchodní středisko, který během několika týdnů vyvolal válku proti al-Káidě a Talibánu na území Afghánistánu. Tisíce bojovníků bylo zabito nebo zajato, mezi nimi i několik klíčových členů (včetně bojovníků, kteří údajně plánovali a organizovali útoky z 11. září), zbytek bojovníků a jejich vůdcové byli zahnáni do úkrytů.

Invaze do Afghánistánu zásadně narušila životaschopnost Afghánistánu, jako útočiště a cvičiště al-Káidy a narušila komunikaci, finanční a provozní vazby mezi vedením al-Káidy a jejími bojovníky. Spíše než oslabení al-Káidy vyvolala invaze strukturální vývoj státu a *franchising*⁴⁴. Stále častěji se teroristické útoky neorganizují prostřednictvím centrálního vedení

---

⁴³ Informace o teroristické organizaci al-Káida jsem získal výhradně z překladu online encyklopedie Britannica. ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA, *Encyclopædia Britannica Online*. Encyclopædia Britannica Inc., 2012. Web. 21 Mar. 2012. Dostupné z URL: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/734613/al-Qaeda>>.

⁴⁴ "Franchising je odbytový a výrobní systém zboží a služeb, který je založen na těsné a nepřetržité spolupráci mezi právně a finančně samostatnými a nezávislými stranami, franchisorem (poskytovatel franchisy) a jeho jednotlivými franchisanty (franchisingový příjemce). Franchisor zaručuje svým franchisantům právo, a zároveň jim ukládá povinnost provozovat obchodní činnost v souladu s jeho koncepcí." Franchising je systém, který umožňuje začínajícím

(po americké invazi do Afghánistánu se sídlem v afghánsko-pákistánských pohraničních oblastech), ale realizují je malé samostatné buňky. Takové vazby nezávislých skupin se poté na objednávku al-Káidy spojují kolem společné lokální agendy, pod jejím jménem a její širší ideologií a to znamená difúzní formu bojovnosti, které je velice obtížné čelit.

II.2.2.5 Boko Haram

Poslední organizací, kterou je třeba vzhledem ke své aktuální činnosti uvést je radikální islámská sekta Boko Haram, která se inspiruje hnutím Taliban. „Sekta, jejíž název znamená „západní výchova je svatokrádež“, od začátku roku jen na severu Nigérie při bombových útocích a úkladných vraždách podle statistiky AP⁴⁵ zabila více než 240 lidí.

Podle agentury AP se sekta rozpadla do tří frakcí, z nichž ta nejradikálnější vyjednávání odmítá a je v kontaktu se severoafrickou větví teroristické sítě al-Káida a pravděpodobně i se somálským islamistickým hnutím Šabáb.

Obyvatelstvo Nigérie se v zásadě dělí na muslimy, kteří jsou soustředěni hlavně na severu země, a křesťany na jihu. Často ale dochází ke střetům mezi oběma skupinami, které se dělí i etnicky.“⁴⁶

Frakcí, skupin a organizací, které používají k prosazení svých cílů násilí a teroristické prvky, je celá řada. Pro účely práce jsem vybral zejména zástupce, o kterých se domnívám, že zásadně ovlivňují obraz islámu v západní civilizaci. Některé násilné, zvláště teroristické činy sice mají náboženský podtext, avšak žádné náboženství explicitně nevyzývá k zabíjení lidí. K zabíjení a násilí vyzývají pouze některé skupiny, které se zastřešují Božskou autoritou, ale cíle těchto skupin bývají zpravidla separatistické nebo pramení z nesnášenlivosti, což dokazuje věčný arabsko-izraelský konflikt. Tento konflikt pak dává široký prostor například Hamásu nebo Islámským džihadistům hrát významnou roli v národních i náboženských otázkách zároveň.⁴⁷

---

podnikatelům získat hodnoty, které tradiční formou podnikání budují cestou "pokus-omyl".

⁴⁵ AP (Associated Press) je americká tisková agentura.

⁴⁶ AKTUÁLNĚ.CZ, *Sebevrazi zabili v Nigérii 150 lidí, zranění jsou všude*, [online], 5. 11. 2011, [cit. 2012-3-18].

Dostupné z URL: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=720430>>.

⁴⁷ KROPÁČEK, L., *Islám a západ*,... s. 88.

II.3 Problém jednotné profilace islámu

Islám, tak jako křesťanství, obsahuje mnoho rozmanitých forem. Kromě základních skupin *šítů* a *sunnitů* existuje celá řada směrů s pozměněnou či upravenou tradicí. Základní otázkou tedy je, koho všeho do mezináboženského dialogu zahrnout, protože mezi některými islámskými směry existuje ideologický konflikt mnohem problematičtější, nežli mezi společností křesťanskou a islámskou.

Jako první je třeba nastínit základní rozdíl mezi nejmasivněji reprezentovanými skupinami šítů a sunnitů. „Muhammad zemřel nenadále, aniž zanechal syna nebo politickou závět. Jeho smrt vyvolala krátkou krizi, kterou *kurajšovští*⁴⁸ předáci v čele s Umarem b. Al-Chattábem vyřešili tím, že po staroarabském způsobu složili hold Prorokovu příteli a tchánu Abú Bakrovi. Ten jako hlava muslimské obce přijal titul „nástupce Posla Božího“, chalífát rasúl Alláh; později se pro nejvyššího nábožensko-politického hodnostáře ustálil zkrácený titul chalífa. Na čas se uplatnil vzor, že chalífou má být kurajšovec zvolený předními muži obce. Toto uspořádání uznala a dodnes uznává velká většina muslimů, jako součást tradice, *sunny*. Sunnitskou tradici uznává nejpočetnější část muslimů. Jedná se asi o 85% obyvatelstva.

V opozici stojí *šíté*, soubor sekt vzniklých z politického seskupení, které se hned po Muhamedově smrti domáhalo nejvyššího úřadu pro Alího b. Abí Táliba. Alí byl prorokův nejbližší příbuzný, bratranec a zeť, manžel Muhammadovi dcery Fátimy a jeho stoupenci ho navíc pokládali za přímého vyvolence Božího.“ Vedle dvou základních tradic existuje celá řada sekt a frakcí, z nichž je dle mého názoru třeba některé zmínit, protože lze na tyto rozdíly v oblasti mezináboženského dialogu narazit.

První z těchto sekt je *ismáílíja*. Ismáílíja je sekta, ve které jsou obsaženy myšlenky novoplatónismu, křesťanství, manicheismu a staroperských a indických mýtů. „Dnešní obec ismáílíjců-Khodžů čítá několik set tisíc členů. Žijí jednak v Indii a Pákistánu, jednak v indických přistěhovaleckých společenstvích ve východní Africe. Středisky obcí jsou modlitebny (*džamatchána*), jež slouží i jako střediska kulturní a sociální péče.“

Jednou z nejstarších odnoží islámu je *cháridža*. K cháridže patří: „Ti, kdo opustili Alího tábor po bitvě u Suffínu (r. 657) a dali tak podnět k označení svého hnutí za „(odcházející) rebely“, vyjadřovali nespokojenost s očividně světskou povahou, již nabyl boj o moc v muslimské obci. Vůdce obce, imán, má být podle jejich názoru volen výhradně podle náboženských a morálních hledisek, bez ohledu na původ, „i kdyby byl habešský otrok s uříznutým nosem“. Neplní-li své

---

⁴⁸ Kurajšovci byli arabským kmenem, který v době vzniku islámu ovládal Mekku, již v předislámské době důležité náboženské centrum Arábie. Z tohoto kmene pocházel prorok Muhammed i jeho nástupci, volení chalífové a dynastie Umajjovců a Abbásovců.

povinnosti, má být sesazen. Takovýto postoj autoři charakterizují různě jako extrémně teokratický, puritánský nebo beduínsky rovnostářský či demokratický.“ „Do současnosti se uchovala jen jediná, umírněná odnož *ibadíja* (v severní Africe *abadíja*), nazvaná podle údajného zakladatele Abdulláha b. Ibád, který se kolem r. 685 rozešel s cháridžovskými extrémisty *azraqíja*, prosazujícími své cíle nábožensko-politickými vraždami. Ibádovské obce se dnes nalézají ve dvou odlehlých ohniscích islámského světa: v Ománu, odkud sultáni rozšířili ibádovské krédo na Zanzibar, a v *Maghribu*⁴⁹, v oázách Mazab na alžírské Sahaře, v libyjských horách Džebel Nefúsa a na tuniském ostrově Džerba. Celkem jde asi o milion vyznavačů.“

Další sektou jsou extrémisté neboli *Ghulát*. Ghulát zahrnuje řadu šíitských sekt, z nichž jsou nejvýznamnější *alawité*⁵⁰. K alawitům se dnes hlásí několik set tisíc obyvatel severovýchodní Sýrie s centrem okolo Lattákíje. „V současné Sýrii zastává větší počet příslušníků alawitských rodin významné státní a společenské funkce. Tato skutečnost dává příležitost a záminku části politické opozice, zvláště Muslimským bratřím, využívat v ostrých ideologických kampaních i náboženského motivu.“ Je pozoruhodné, že alawitská sekta chápe Boha jako Trojici, slaví Vánoce, Velikonoce a další křesťanské svátky.

V pořadí již čtvrtou skupinou jsou *drúzové*. „Drúzska obec představuje nejextrémnější výhonek ismáílijské sekty.“ Věrouka této sekty tedy vychází z ismáílije a promítají se v ní křesťanské, židovské, gnostické, novoplatónské a perské prvky. Drúzové žijí v Libanonu, Sýrii a na severu Izraele. Drúzové jsou jako jediná arabská skupina na izraelském území rekrutována do izraelské armády. Jejich celkový počet nedosahuje ani miliónu.

Pátou významnou muslimskou sektou je *jazídíja*. Vyznavači jazídíji čítají asi 60 000. Jedná se o synkretické hnutí s převažující složkou islámu. „Jazídíjové dnes patří k některým kurdským kmenům. Největší skupina žije v severním Iráku nedaleko Mosulu.“ Malé skupiny jazídíjů žijí také na Kavkaze a v severní Sýrii. Zajímavostí je jazídíjský symbol páva, který má vyjadřovat nesmrtelnost, protože jeho maso prý nepodléhá zkáze.

Jedněmi z chronologicky nejmladších sektářských směrů jsou *šejchismus*, *bábismus* a *bahá'ismus*. Počet šejchíjů se mezi světovými válkami odhadoval asi na čtvrt miliónu. Jedná se o novodobé hnutí, které vzniklo v Íránu a je tvořeno šíitskými základy, od kterých se v některých oblastech odchýlilo.

Bábismus se oddělil od šejchismu a snažil se do své věrouky zařadit některé moderní společenské prvky. „Zrušil veřejné bohoslužby mimo modlitbu za mrtvé. Zrušil také předpisy o rituální čistotě, obřízku a zahalování žen a vyhlásil rovnost pohlaví. Povolil úrok při některých

⁴⁹ Maghrib je území Maroka, Alžírsko a Tunisko.

⁵⁰ Alawity podporuje současný syrský prezident na úkor většinového sunnitského obyvatelstva. Tato politika si vyžádala již několik tisíc civilních obětí a politická situace v Sýrii je na přelomu let 2011/2012 zmítána občanskou válkou. Této problematice je v závěru knihy věnována samostatná podkapitola.

obchodních úkonech a nově upravil daňové předpisy. Šariátské tresty značně zmírnil.“ Tyto reformní snahy ztroskotaly na náboženském dogmatismu a přínos hnutí byl minimální.

Vedle bábismu vznikl bahá'ismus, který opustil islámskou ortodoxii ještě výrazněji. Jednalo se o „konečné zjevení určené pro celé lidstvo, jako nové humanistické, pacifistické a kosmopolitní učení.“ Bahá'istická obec má asi čtyři milióny stoupenců a nejvíce jich žije v jižní Asii a Africe. Bahá'istické učení má své příznivce také v USA, západní Evropě, dokonce v tehdejší Československu. V šedesátých letech se nejvyšší autoritou sekty stal absolvent Oxfordu, Shoghi Effendi. Asi nejvýznamnějším představitelem sekty byl Abbás Effendi na počátku dvacátého století, jehož myšlení by mohlo být směle použito jako instrument k současnému mezináboženskému dialogu: „Lidstvo je jediný celek... Fanatické lpění na jediném náboženství, jediné rase nebo jediné vlasti ničí tuto jednotu. Je třeba se osvobodit od tradičních věr a přiklonit se k principům Božího náboženství.“

Předposledním z nejvýznamnějších sektářských hnutí je *ahmadíja*. Kromě islámského základu čerpá eklekticky i z jiných zdrojů a výrazně se orientuje na misijní, propagandistickou a osvětovou činnost. Jedná se o pokrokovou sektu, která je díky své ideologii pozitivně vnímána i západní společností. Za všechny kladné postoje lze uvést postoj k džihádu a islámu jako takovému. „V duchu tradiční mírumilovnosti ahmadíje, která džihád chápe vždy jen jako pokojné usilování, vykládá i sám pojem islám jako „dosažení míru“ či „úsilí o mír“.⁵¹

Další modifikací islámu, kterou je nezbytné při mezináboženském dialogu zohlednit, je *wahhábismus*. „Wahhábovci představují nechvalně proslulou přísnou muslimskou sektu, která ovládá Saúdskou Arábii a udržuje si pocit povýšenosti nad zbytkem muslimského světa. Založil ji sunnitský reformátor šejch Muhammed ibn Abdul al-Wahháb (cca 1700-1792) a jejím záměrem je obnovit čistotu islámu odmítnutím veškerých změn, které se objevily po třetím islámském století – tj. kolem roku 950. (Islámské vyznání do té doby pravděpodobně následovalo přímo slova a činy Proroka, potom však spojení s Mohamedem začíná slábnout.)

Nejviditelnějším důsledkem této reformy je skutečnost, že wahhábovské mešity postrádají minaret, wahhábovci se však do islámského povědomí zapsali daleko hlouběji. Al-Wahháb odmítl rozšířenou sunnitskou praxi uctívání muslimských svatých a nazval to druhem *širku*, hlavního muslimského hříchu uctívání stvořených bytostí společně s Alláhem. Na základě tohoto přístupu prohlásil všechny newahhábovské muslimy za nevěřící a vedl proti nim džihád. Wahhábovský úspěch během devatenáctého století rostl a zase klesal, avšak wahhábovský šejch Abdalazíz dobyl Rijád a v roce 1932 ustavil Království Saúdské Arábie na wahhábovských princepech.“ Wahhábovci sice nepředstavují přímou teroristickou organizaci, která by ohrožovala civilní obyvatelstvo, ale

---

⁵¹ Všechny informace týkající se různých forem a sekt islámu kromě wahhábismu a islamismu jsou citovány nebo parafrázovány z KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 177-207.

jejich náklonnost k Talibánu a dalším teroristickým skupinám je veřejně známým faktem. „Naftodolary“, kterými wahhábovci disponují, jsou zdrojem jejich nesmírného bohatství.⁵²

Z českého prostředí lze uvést přímý dopad wahhábismu na zdejší obyvatelstvo: „Jedním ze způsobů propagování wahhábistické verze islámu je i poskytování bezplatných cest na náboženskou pouť Hadždž do Mekky v Saúdské Arábii saúdskoarabskou vládou prostřednictvím jejího ministerstva náboženství a WAMY⁵³. Čeští muslimové jsou během pobytu v Saúdské Arábii proškolení saúdskoarabskými duchovními o „správné“ verzi islámu (tj. dle islamistů), nesprávných názorech v islámu v Evropě.⁵⁴

Wahhábovci, jakožto nesmírně bohatí muslimští představitelé, mají svůj podíl na nově vznikajícím politicko-náboženském směru, který je označován jako *islamismus*. Shoda na definici islamismu má zhruba následující podobu: „Islamismus je zastřešující pojem pro politické ideologie, které se odvolávají na islám, jako základní zdroj politického a právního myšlení a požadují návrat muslimů ke svým náboženským kořenům. Islamismus je kontroverzní termín a jeho definice se od sebe navzájem liší. Přední islamističtí myslitelé zdůrazňují důležitost nastolení islámského práva (*šaría*) mezi muslimy, panislámskou politickou jednotu, a také likvidace nemuslimských, často západních, vojenských, ekonomických, politických, sociálních a kulturních vlivů v islámském světě z důvodu jejich nekompatibility s islámem.“⁵⁵

Podle předního českého odborníka na extremismus a terorismus Miroslava Mareše: „Lze konstatovat, že pojem islamismus je používán v odborné literatuře i v oficiálních dokumentech ve dvou základních pojetích. Jednak se v nejobecnějším smyslu vztahuje k politickému využití islámu (a jeho základní knihy Koránu) jakožto faktoru ovlivňujícího politické a vládní uspořádání. Jedná se tedy o ztotožnění s politickým islámem. V tomto smyslu je tedy používán pro označení veškerých politických směrů islámu (včetně reformistických, které usilují o přizpůsobení se modelu liberální demokracie). (...) Druhé – užší pojetí – se vztahuje explicitně k nedemokratickému zneužití islámu k politickým účelům. Islamismus v tomto pojetí požaduje, aby byl veškerý soukromý i veřejný život podřízen dogmatickým výkladům práva šaría a aby bylo ve jménu islámu nastoleno a udrženo nedemokratické politické panství. V tomto směru je tedy islamismus synonymem k islámskému extremismu. Toto pojetí odpovídá např. terminologii německé vnitřní zpravodajské služby – Spolkovému úřadu na ochranu ústavy.“⁵⁶

„Za jeho zakladatele z počátku 20. století jsou považováni Hassan al-Banná v Egyptě a Sajjid Abul Al Mawdúdí v Indii. Oba byli svědky pádu *chalífátu*⁵⁷, vzestupu koloniálních

⁵² SPENCER, R., *Islám...*, s. 27-28.

⁵³ Podrobněji o saúdskoarabské organizaci WAMY v poznámce č. 29, s. 19. v LHOŤAN, L., *Islám a islamismus...*

⁵⁴ LHOŤAN, L., *Islám a islamismus...*, s. 21-22.

⁵⁵ Tamtéž, s. 11-12.

⁵⁶ Tamtéž, s. 12-13.

⁵⁷ Chalífátem je označováno historické území muslimů. Na přelomu 7. a 8. století bylo jeho součástí území od Perské

mocností a jimi vnímané nadřazenosti Západu nad poníženými muslimy. Jejich cílem byla homogenizace islámských hnutí pro jednotu ummy, snažili se překonat rozdíly mezi jednotlivými islámskými školami a sektami. Islamizace společnosti měla probíhat politickými, nenásilnými akcemi, vzděláním, kulturní či sociální činností. V 80. letech již však většinou bylo jasné, že politický islamismus jako síla pro sjednocení ummy neuspěl.⁵⁸

„Islamismus byl v muslimském světě funkční náhražkou demokratické opozice proti autoritářským režimům v křesťanských zemích a měl i některé podobné příčiny: společenskou mobilizaci, ztrátu výkonné legitimacy totalitních režimů i změnu mezinárodní situace, a to včetně růstu ceny ropy, což v muslimském světě podpořilo islamistické tendence na úkor demokratických.“⁵⁹

Mezináboženský dialog je dle mého přesvědčení třeba zacílit především na většinové sunnity a jejich přímé odnože, protože reprezentují zdaleka nejpočetnější vrstvu společnosti. Musíme však zohlednit existenci skupin, které tato kapitola obsahuje a v dialogu postupovat velice citlivě. Za hlavní cíl této kapitoly považuji návod k vyvarování se schematizaci arabského světa.

II.4 Konzervativní křesťanství

„Podle realistického pohledu na náboženskou scénu současného světa nejsou dnes už hlavním problémem rozdíly mezi vyznáními či mezi náboženstvími, nýbrž spor náboženských konzervativců (tradicionalistů, fundamentalistů) s progresisty (liberály, lidmi reformního ladění). Tento spor jde napříč jednotlivými směry, a někdy probíhá i uvnitř jednotlivého člověka, který shledává důvody pro jeden i druhý postoj a nemůže se jednoznačně rozhodnout.“⁶⁰

Konzervatismus je politickou doktrínou, která vznikla v průběhu devatenáctého století vedle dalších známých ideologií. Mezi nejvýznamnější vznikající ideologie patřil vedle konzervativizmu například liberalismus, socialismus, nacionalismus, anarchismus a komunismus. Hlavním důvodem, proč vznikl konzervatismus, byly události Velké francouzské revoluce. Především poprava francouzského krále Ludvíka XVI. a královny Marie Antoinetty na konci osmnáctého století vyvolala v evropských panovnických rodech vlnu zděšení. Tehdejší panovnické rody byly úzce spjaty s křesťanskou vírou, která byla v průběhu francouzské revoluce potlačována, a s církevním

---

říše, přes Arabský poloostrov, severní Afriku až k Pyrenejskému poloostrovu. Osmanská říše se rozpadla v roce 1922. Za definitivní rozpad chalífátu je však považován až rok 1924, kdy Mustafa Kemal Atatürk zrušil instituci chalífátu a ohlásil vznik sekulární republiky Turecka.

⁵⁸ ŠEFAROVÁ, J., *Wahhábismus v ideologii soudobých radikálních islámských skupin*, bakalářská práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Brno, 2007, vedoucí bakalářské práce Mgr. Tomáš Šmíd.

⁵⁹ HUNTINGTON, S., P., *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*, Rybka publishers, Praha, 2001, s. 126.

⁶⁰ ŠTAMPACH, I., O., *Polarita, nebo planeta náboženských postojů?*, v *Dingir* 3/2006, s. 73.

majetkem bylo hrubě zacházeno. Konzervatismus vznikl z obavy dalších revolucí a jeho základem je zachování, zakonzervování tradičních principů a struktur společnosti. Dominantním atributem společnosti bylo v první polovině devatenáctého století křesťanství. V současné době jsou atributy konzervatismu rodina, tradice nebo odpovědnost.

V oblasti křesťanských církví je dle mého názoru konzervatismus překážkou nejen ekumenických snah, ale také překážkou mezináboženského dialogu obecně. Pro účely práce postačí zmínka o třech základních křesťanských proudech, protože podrobnější charakteristika konzervatismu všech nebo většiny křesťanských církví by vydala na několik rozsáhlých odborných prací.

II.4.1 Konzervativní pravoslaví

„Pravoslaví se projevuje jako komplikovaný partner dialogu. Na jedné straně namnoze převládá přesvědčení, že jen ono uchovalo učení a uspořádání staré církve, a tak jen ono samo je církví Ježíše Krista, na druhé straně jsou jednotlivé pravoslavné církve samostatné, takže přijetí nějakého všpravoslavného usnesení se často zdá být nemožným. Navíc musí pravoslavní teologové, zhusta laičtí, dávat obzvlášť pozor na to, aby byli uvnitř svých církví akceptováni jako pravověrní. A v neposlední řadě jsou to politické a církevně-politické kontroverze, které zatěžují pravoslaví, aby se otevřelo ekumenickým záležitostem a společně se jimi zabývalo.“ Konzervativní pravoslaví spočívá především v lpění na nicejsko-konstantinopolském vyznání víry. „Pravoslavné církve dbají na to, aby věrně, čistě, nezkráceně a bez příměsí pozdějších přídavků sřezily zde formulovanou víru a církevní strukturu, tak jak vznikly v oněch staletích.“ Pouze tímto způsobem mohou západní církve poznat svůj původ a vrátit se ke svým kořenům. Podle pravoslavného učení se totiž oddálily od původního křesťanského zvěstování a učení.⁶¹

II.4.2 Konzervativní protestantismus

Pro existenci konzervativní formy protestantismu již v současné době nejsou vhodné podmínky. Protestantismus znamenal revoltu proti církevním zlořádům a individuálním selháním, ale tyto sváry jsou již mnoho let vyřešeny. Skeptici v oblasti významu církve si uvědomili, že jistá míra institucionalizace náboženství je v moderní občanské společnosti nezbytná. Tak vedle původní,

---

⁶¹ NEUNER, P., *Ekumenická teologie: Hledání jednoty křesťanských církví*, Vyšehrad, Praha, 2001, s. 82-100.

římskokatolické církve, stojí mnoho dalších oddělených církví, které buď simulují úřad církve římskokatolické, nebo organizují své formy evangelizace.

Důvodem vzniku mnoha dalších církví vedle římskokatolické a pravoslavné byly události na přelomu středověku a novověku. „Děly se nepřístojnosti v náboženském životě: mnohdy nezdravé uctívání světců a svatých ostatků, nekontrolované pouti a nejrůznější okrajové formy zbožnosti. Zbožnosti nejvíce škodila lehkověrnost, žádost zázraků, pověra, hrůza z pekla a ďábla a zrůdná honba na čarodějnice. Existovaly zlořády v církevní správě: ustrnula mnohdy ve formalitách a zdálo se, že má existenční oprávnění jen v čistě materialistickém systému daní a poplatků. Nejen v Římě, ale i v biskupské a arcijáhenské správě diecézí se zneužívalo církevní klatby k neduchovním účelům, bylo rozšířeno simonistické čachrování s beneficiemi a nepotismus. Především existovaly těžké morální zlořády a nedostatky u duchovních i laiků. Ve velkém množství se zachovaly stížnosti na nemravný život kněží, mnichů a řeholnic; nejhorší bylo, že jím byly zachváceny celé stavy a celá společenství, např. celé konventy.“ Nakonec byly představitelům římské církve předloženy minimální požadavky na reformu: znovuzavedení přijímání podobojí způsobou pro laiky, odstranění placených a soukromých mší, zpovědní povinnosti, postních příkazů, klášterních slibů a biskupské jurisdikce.⁶² Protestantický konzervatismus lze dle mého názoru stavět právě na těchto zásadách a na mezináboženský dialog by neměl mít silný vliv.

II.4.3 Konzervativní katolicismus

„Klasické katolické myšlení a soudobé pojetí dialogu jsou tedy ve veřejném rozporu. Z katolického hlediska nemůže být cíl heuristický, neboť katolická strana hypotetického „mezináboženského dialogu“ vystupuje z pozice vlastníka náboženských pravd (tento postoj vychází z věroučného stanoviska, že Bohočlověk Kristus založil církev jako společnost spásy a jí předal a svěřil řádné prostředky k dosažení cíle lidského života, včetně tzv. pokladu víry, který obsahuje pro každý lidský život určující pravdy, určené k celoživotní orientaci se stálým zaměřením na Boha. Když řada současných církevních představitelů toto přesvědčení nesdílí, činí tak v rozporu se základním východiskem katolické víry, kterým je obsahová pravdivost a formální jedinnost v řádu pravdy.“⁶³

Tento úryvek z článku religionistického čtvrtletníku Dingir dokládá prastaré a otřepané tvrzení, že „každý má svou pravdu“. Tato problematika již byla nastíněna v podkapitole o fundamentalismu. Mezináboženský dialog vyžaduje jakousi ideologickou vstřícnost, ale zároveň nesmí sklouznout

⁶² FRANZEN, A., *Malé dějiny církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, s. 191.

⁶³ SEMÍN, M., *Kritičtí k dialogu*, v Dingir 3/2003, s. 95-96.

k synkrezí. Tato hranice je obtížně nastavitelná a přílišný konzervatismus brání vzájemnému pochopení.

Proti katolickému konzervativnímu proudu se staví závěry II. vatikánského koncilu, kde jasně převážil progresivní proud. Třebaže spor o tematickém kruhu „O ekumenismu“ se na koncilu značně rozhořel, nový papež Pavel VI. svou cestou do Jeruzaléma na setkání s patriarchou Athenagorasem tyto spory utišil.⁶⁴

„Všechny křesťanské konfese mají jak potřebu, tak nástroje k tomuto vymezení či spíše neustálému vymezování. Vnitřní potřeba je dána stálým vztahováním k zakladatelským textům jednotlivých konfesí, přičemž prim hraje nejednoznačný a často vnitřně rozporuplný biblický text, v jehož výkladu žádná z křesťanských církví či skupin neustává.“⁶⁵ Toto by se ve vztahu k mezináboženskému dialogu mělo změnit nebo alespoň výrazně omezit.

II.5 Islamofobie

V říjnu 2011 mělo lidské společenství dosáhnout podle odhadů oficiálních informačních zdrojů počtu sedmi miliard. Jestliže islám v devadesátých letech vyznávala šestina ze šesti miliard obyvatel Země a popularita tohoto náboženství nepoklesla, žije na Zemi více jak miliarda muslimů. Vzájemně přijatelné chování ze všech stran nebude možné realizovat za přítomnosti předsudků a xenofobie, která pramení především z islamofobie, kterou mezi běžným obyvatelstvem šíří například sdělovací prostředky, ale také někteří seriózní autoři. Problém se týká především schizofrenie některých muslimů, které láká západní, ekonomicky vyspělejší společnost, ale kteří zároveň nechtějí zanevřít na svou islámskou tradici. „Někde na Blízkém východě právě možná půl tuctu mladých mužů oblečených v džínsech popíjejí kolu, poslouchají rap a mezi úklonami k Mekce dávají dohromady bombu, aby s ní vyhodili do vzduchu americké dopravní letadlo.“⁶⁶

Záporný vztah k integrujícím se muslimům nevzniká na základě rasistických či etnických předsudků, ale na základě předsudků náboženských a ideologických. „V kontextu války s terorem je islám pojímán jako další nepřítel otevřené společnosti – jako totalitní systém, jenž se stal po fašismu a komunismu dalším vyzyvatelem liberální demokracie.“ Pro současný extrémní postoj některých obyvatel euro-amerického světa není vhodné užívat termínu rasismus, nýbrž islamofobie. Významný český analytik Ústavu mezinárodních vztahů zavádí pojem „nová xenofobie“. Nová xenofobie má podle Pavla Baršy zcela odlišné příčiny, nežli tradiční xenofobie pravicová.

---

⁶⁴ FRANZEN, A., *Malé dějiny církve*, s. 293-298.

⁶⁵ HANUŠ, J., *Objev ortodoxie: Podle jakého kritéria posuzovat vnitřní stav a vývoj křesťanství?*, v *Dingir* 3/2006, s. 86.

⁶⁶ ŽANTOVSKÝ, M., *Střízlivé proroctví Samuela Huntingtona*, s. ii. (jedná se o samostatnou úvodní kapitolu v „Jedné z nejdůležitějších knih od konce studené války“ *Střetu civilizací* od Samuela P. Huntingtona).

„Vycházela-li stará xenofobie z obrany partikulárního etnika, národa či rasy, nová xenofobie vychází z liberální obrany univerzálních práv jednotlivce. Apelovala-li první xenofobie spíše k nižším středním třídám, druhá apeluje k vyšším středním třídám. Měla-li stará xenofobie svůj privilegovaný terč v Židech a judaismu, nová přesunuje ódium na Araby a islám a sionizované židovství naopak považuje za civilizačního spojence Evropanů. Snoubil-li se u staré xenofobie často antisemitismus s antiamerikanismem, pak nová xenofobie rehabilituje spolu s Židy také Ameriku a kritizuje poraženectví staré Evropy s poukazem k tomu, že zatímco Evropa se snaží Araby a muslimy usmířovat (*appeasement*), Izrael a Amerika pochopily, že tito nepřátelé západní civilizace rozumí jen síle.⁶⁷

Na základě studia odborné literatury, časopisů a vyjádření některých odborníků se není možné domnívat, že islám rozumí pouze síle. Islamofobie je neblahým fenoménem 21. století, který zapříčinila především média a je dle mého názoru nezbytné, vyhledávat pozitivní zkušenosti s arabským obyvatelstvem, kterých je mnohem více, nežli násilných teroristických akcí. Na druhé straně je třeba chápat kritické názory na islám, protože jistá stopa násilí se v něm bezpochyby skrývá.

II.6 Nábožensky-autoritativní výchova

„V sunnitském islámu se nikdy – nepočítáme-li kratičkou šahádu – neustavila oficiální formulace věroučných článků, obdoba nicejsko-cařihradského symbolu, a neexistuje ani oficiální sbírka dogmat na způsob katolických katechismů.“⁶⁸ Osobnost Muhammada sehrává v islámské tradici při výchově důležitější roli nežli osobnost Ježíše z Nazareta v životě křesťana. Víra muslima se upíná více k Muhammadovi, nežli víra křesťana ke Kristovi. To je jedna z mnoha příčin náboženského fanatismu několika muslimů. Tito muslimové často obdivují Muhammadovo dobytelské schopnosti, ale zapomínají, že Muhammad se vyhýbal útočné válce. Třebaže byl zdatným vojevůdcem, pokládal Muhammad válku za „nenáviděnou nezbytnost, k níž se uchýlil jen tehdy, když nebylo jiného východiska, a jíž se vyhýbal, kdykoliv se k tomu naskytla vhodná možnost.“⁶⁹ Ne že by snad v křesťanství Ježíšovi patřila podřadnější pozice, ale křesťanská tradice má více pilířů, které člověku během života pomáhají. „Silné, mnohdy přímo nadšené soustředění náboženského citění k Muhammadově osobě patří k příznačným rysům moderního islámu. Vřelý zájem o Muhammada v kruzích muslimské inteligence doprovází zároveň odhodlání bránit

---

⁶⁷ BARŠA, P., *Nová xenofobie: Válka s terorem a konec evropské tolerance*, v Dingir 1/2006, s. 4-5.

⁶⁸ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, s. 59.

⁶⁹ KROPÁČEK, L., *Moderní islám II.*, Univerzita Karlova, Praha, 1972, s. 170.

jej – a spolu s ním národní kulturní odkaz – proti nepříznivým úsudkům ze strany západního světa.“⁷⁰

Podstatným rozdílem mezi Ježíšem z Nazaretu a Muhammadem je také jejich představa o budoucích obcích věřících. Zatímco není známo, že by Ježíš Kristus tíhl po politickém útvaru, který by podléhal správě jednotlivých křesťanů, u Muhammada je zřejmé, že mu šlo o vytvoření silného politického útvaru a islámského státu.

„Islám postrádá živé magisterium církve v katolickém smyslu...“⁷¹ Korán je jediným zdrojem autority pro výchovu dětí a mládeže. Verše v Koránu se dotýkají všech stránek života a muslimové věří, že na všechny projevy lidské existence lze v Koránu nalézt směrnici. Ve zjeveném písmu muslimů se velice idylicky popisuje nebe a je jim slibován přepychový život. „To, že jsou tyto sliby pro mnoho muslimů skutečnou inspirací, bylo podtrženo nepříjemnou událostí, jejímž svědkem byl Jack Kelley z *USA Today*⁷². Ve škole provozované Hamásem viděl jedenáctiletého chlapce, který před třídou četl svůj referát: „Udělám ze svého těla bombu,“ říkal hoch, „která rozmetá maso sionistů, synů prasat a opic... roztrhám jejich těla na malé kousičky a způsobím jim víc bolesti, než kdy poznali.“ Jeho spolužáci na odpověď křičeli: „Alláh akbar“ (Bůh je velký) a jeho učitel zvolal: „Ať ti panny poskytnou potěšení.“⁷³ A Korán se o nádherných černoookých pannách na onom světě zmiňuje přívětivě.

Islám nevnímá učitelský úřad, tak jak jej vnímá církev, a proto často dochází k tendenční edukaci, jako například v hamáské škole. Nicméně je třeba podotknout, že Hamás pravděpodobně není spolubesedníkem, ke kterému by se mezináboženský dialog měl ubírat. Jednotné křesťanské vzdělávání nikdy cíleně nemohlo generovat nesnášenlivé společenské proudy. Těchto proudů je ve světě islámu mnoho a mírové teze prohlašované na půdě významných islámských univerzit tento pohled nezmírňují, protože mediální zprávy o násilí a radikalitě mladých muslimů se do povědomí obyčejných lidí zapisují mnohem častěji, intenzivněji a vzhledem k jejich násilnému charakteru také hlouběji.

Za vytváření zkreslených představ o křesťanském světě a přehnané upínání se k tradici, ale mohou zejména otcové některých islámských rodin, protože právě oni se často považují za jediný zdroj autority. Přední český odborník na problematiku extremismu a terorismu Miroslav Mareš varuje před potencionálním nebezpečím fundamentalistické výchovy v některých muslimských rodinách, která může vést k nesnášenlivým postojům budoucí generace.⁷⁴ „Třetí generace přistěhovalců z muslimských zemí razantně odmítá asimilaci a útočí na evropský politický a kulturní systém. Mladé islamisty „bez identity“ a sociálního zázemí také radikalizují konflikty

⁷⁰ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu* s. 24.

⁷¹ Tamtéž, s. 139.

⁷² USA Today je druhý nejprodávanější americký deník.

⁷³ SPENCER, R., *Islám bez závoje*, s. 43-44.

⁷⁴ LHOŤAN, L., *Islám a islamismus...*, s. 99.

v některých muslimských zemích a oblastech jako je Palestina, Irák a Afghánistán.“⁷⁵ Svoboda objektivního poznávání tak značně trpí a vzniká začarovaný kruh, který až příliš poukazuje na vzájemné rozdíly.

II.7 Mediální negativismus

Do mediálních zdrojů s denní pravidelností proudí informace, že náboženský a zároveň politický neklid v současném světě nejčastěji iniciují stoupecni islámu. Je však zapotřebí zdůraznit, že tyto konflikty mají v naprosté většině případů lokální charakter a kvůli přílišné medializaci se z těchto konfliktů stávají problémy globální. Tento ovšem neznámá, že by euro-americkému obyvatelstvu tamní události měly být lhostejné. Pokusy o mezináboženský dialog tedy zůstávají v režii křesťanského světa a to především z důvodu zakořeněné lásky k bližnímu a úcty k lidskému životu. Tyto hodnoty pravděpodobně západní žurnalisté nesdílejí a reportáže z neklidných území jsou pro ně někdy adrenalinovou „sportovní“ aktivitou. Bombardování syrského města Homs na počátku roku 2012 ukázalo, jaké nebezpečí „dobrodružná žurnalistika“ skrývá. Při občanské válce zahynuli při bombovém útoku na opoziční tiskové středisko zpravodajka listu Sunday Times Marie Colvinová a francouzský válečný fotograf Remi Ochlik.⁷⁶

Jednou z nejuniwersálnějších lidských morálních hodnot je pravdomluvnost. Požadavek pravdomluvnosti platí podle závěrů Parlamentu světových náboženství pro masmédiá. „Pro masmédiá, jimž je právem zajištěna svoboda zpravodajství, aby hledala pravdu, a jimž tudíž v každé společnosti přísluší úkol strážce: nestojí nad morálkou, nýbrž zůstávají na věčné a čestné úrovni, jsou vázána úctou k člověku, lidskými právy a základními hodnotami. Nemají právo porušovat soukromou sféru člověka, překrucovat skutečnost a manipulovat veřejné mínění.“⁷⁷ Světová, státní, ale také lokální média silně ovlivňují obraz, který si řadový, společensky či politicky neangažovaný občan vytváří o muslimovi v jeho sousedství. Integrace dospěla díky řadě faktorů do mnohem bujnější fáze nežli v posledních desetiletích dvacátého století.

Média jsou zpravidla posly negativních zpráv. Reportáže, články či živé komentáře z míst, kde se odehrávají lidské tragédie, jsou pro novinářské štáby tím nejlukrativnějším materiálem ke zpracování. Třebaže jsou informace převážně pravdivé a objektivní, jejich charakter v obyčejném konzumentovi večerních událostí posiluje převážně negativní mínění o muslimských národech, atak

⁷⁵ Tamtéž, s. 108-109.

⁷⁶ ČESKÝ ROZHLAS, *V syrském Homsu byli zabiti dva západní novináři* [online], 22. 2. 2012 [cit. 2012-2-24]. Dostupné z URL: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/blizkyvyhod/_zprava/v-syrskem-homsu-byli-zabiti-dva-zapadni-novinari-1022017>.

⁷⁷ KÜNG, H., KUSCHEL, K. J., *Prohlášení ke světovému étosu: Deklarace parlamentu světových náboženství*, CDK, Brno, 1997, s. 23.

je posilována islamofobie. „V posledních letech dochází k výrazné změně způsobu argumentace, jež stále méně přihlíží k historickým faktům i realitám a silně se ideologizuje pod vlivem aktuálních, často ovšem zcela okrajových událostí.“⁷⁸ Pocit nesnášenlivosti v očích široké, laické veřejnosti narůstá. „Bída a opětovná zklamání lidových mas v řadě islámských zemí spolu s trvajícím nerovností ve vztazích mezi vyspělým Západem a chudým „třetím světem“ včetně islámského, a sobecky zisková politika těch, kdo se příležitostně dovolávají křesťanství, udržují trvalé ovzduší napětí, v němž se vedle zaběhnuté kritiky imperialismu daří i neustávajícím nábožensko-politickým polemikám. Tím spíše, že v mnoha muslimských zemích sílí dravý fundamentalismus, zatímco bulvární tisk a publicistika euro-amerického světa zase příležitostně sáhnou do arsenálu starých předsudků pro protiislámské invektivy.“⁷⁹

Média směle dávají prostor významným reprezentantům veřejného života, kteří jsou vůči přátelství s muslimskými zeměmi značně skeptičtí: „Silvio Berlusconi získal o několik měsíců později nečekaného spojence. Byl jím americký evangelík a někdejší kandidát na post prezidenta Pat Robertson. V *Late edition*⁸⁰ na CNN Robertson prohlásil: „Nesouhlasím s naším váženým prezidentem, co se týče jeho tvrzení, že islám je mírumilovné náboženství. Prostě není. A Korán to říká dost jasně: spatříte-li nevěřícího, máte ho zabít. To se tam říká. Příliš mírumilovně mi to nezní.““⁸¹ Pokud se politické, duchovní či jiné důležité elity křesťanské civilizace budou ohánět některými agresivními verši z Koránu, nebudou činit vlastně nic jiného nežli to samé, co činí fundamentalističtí muslimové. Jestliže má nastat akceptovatelné sblížení na obou stranách, je důležité, aby se příliš nekonfrontovalo svaté písmo křesťanů, muslimů ani nikoho dalšího.

Velmi negativní je mediální jev typu: „Pod vágní nálepkou fundamentalismu evropská média často nerozlišně směšují širokou škálu postojů od oživené religiozity, kulturního tradicionalismu a konzervativní morálky až po skutečné projevy černobílého vidění, nesnášenlivosti, urputnosti a násilí.“⁸² Tento Kropáčekův poznatek jasně poukazuje na fakt, že mediální reprezentace si často neuvědomuje, na jak tenký led ve svých produktech vstupuje. Nevzdělanost každého jednotlivce je překážkou na cestě k vzájemnému porozumění a v kolizi se světovým étosem, který jasně pobízí nejprve k poznání víry toho druhého a až následně je možný přátelský dialog nebo odmítnutí.

Tomáš Halík vlévá mezi stoupence či odpůrce mezináboženského dialogu značnou míru skepticizmu, když si pokládá otázku: „Kdo z nás o sobě může říci, že zná náboženství toho druhého?“ Vybavme si nedávnou událost s odlehčenými karikaturami proroka Muhammada

⁷⁸ MENDEL, M., OSTŘANSKÝ, B., RATAJ M., *Islám v srdci Evropy...*, s. 437.

⁷⁹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 245-246.

⁸⁰ Late edition je pořad v rámci CNN a je veden formou interview.

⁸¹ SPENCER, R., *Islám bez závoje*, s. 17.

⁸² KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 258.

v holandském tisku. Autor těchto karikatur pravděpodobně nepředpokládal, jakou Prorokovo zesměšnění bude mít odezvu. Prorok je naprosto neotřesitelným kultem v islámských dějinách (viz. předešlá kapitola) a jeho znevážení je nepřípustné. Je třeba dodat, že autorovi karikatur bylo po jeho odlehčené interpretaci Muhammada vyhrožováno smrtí. Zde by přívrženci islámu měli nahlédnout do euro-americké historie na četná zesměšnění Ježíše Nazaretského v evropském a americkém kontextu poosvícenského období a uvědomit si jediné možné řešení, které civilizovaná společnost předkládá. Toto řešení tkví v povznesení se nad pokleslými vyjádřeními některých jedinců a stejný postoj by dle mého názoru měl běžný občan západního světa zastávat při postoji k běžnému muslimovi. Takto si to ostatně naprostá většina muslimské civilizace přeje a spojování islámu s Usámou bin Ládinem ji uráží.

Představa, kterou si člověk vytvořil o muslimském světě pouze prostřednictvím médií, zpravidla neodpovídá skutečnosti. Pravdou zůstává, že svět islámu demokraticko-liberální vývoj nenásleduje a v mnohých arabských oblastech ještě neproběhla ani velká průmyslová revoluce, která náboženské hodnoty odsouvá na druhou kolej. Jestli-že média sehrají v arabském světě takovou roli, jakou sehrála na evropském a americkém kontinentě, bude velká průmyslová, dnes již spíše kybernetická revoluce, v tamních státech na spadnutí. Nejvlivnější představitelé blízko-východních politik si tento jev jistě dobře uvědomují, atak cenzura a nedostupnost nejposlednějších technických vymožitků západní civilizace nejsou pro arabský svět ojedinělé fenomény. Asi navždy zůstane nezodpověditelnou otázkou, zdali je důležitější zachovávat si tradic a zvyků či otevření se světu konzumu a překotného a nejistého vývoje. Nezpochybnitelnou pravdou zůstává, že lidská společnost zatím nic lepšího než systém liberální demokracie nevynalezla.

III. Naděje mezináboženského dialogu

Kapitola „Naděje mezináboženského dialogu“ poukazuje na témata, která slouží nebo by mohla sloužit jako odrazové můstky pro společnou řeč mezi světem křesťanství a islámu. Je zvláštností, že existuje mnoho kontroverzních textů, které se k otázce vedení mezináboženského dialogu a pozitivnímu historickému vývoji staví se značným skepticizmem. Za všechna tato díla lze uvést „Střet civilizací“ od S. P. Huntingtona a „Konec dějin a poslední člověk“ od Francise Fukuyamy. Vznik takové literatury by sám o sobě nebyl ničím pozoruhodným, ale pozoruhodná je především jejich popularita.

Třebaže „muslimové věří, že Adam, Abrahám, Mojžíš, další proroci a Ježíš mluvili o stejném Bohu jako Muhammad.“⁸³ A dva přední čeští odborníci na islámskou problematiku Luboš Kropáček a Pavel Barša si kladou otázku: „Kdo dnes hovoří o tom, že židé se měli většinou lépe v zemích islámu než v zemích křesťanských, že se Evropa kdysi učila řecké filosofii a matematice od Arabů, nebo že islám měl v historii mnohem méně problémů s rasismem než křesťanská Evropa?“⁸⁴

Pro posílení pozitivního náhledu na mezináboženský dialog a společné dějiny a některé zájmy předkládám následující podkapitoly.

III.1 Abrahámovská „ekuména“

„Výrazem tohoto zapojení abrahámovských náboženství do širší souvislosti byl od začátku devadesátých let minulého století a je nadále především projekt Světový étos inspirovaný švýcarsko-německým teologem a religionistou Hansem Küngem. Šlo o studium společných etických hodnot a norem a cílem má být prosazení lidskosti, trpělivosti, snášenlivosti, respektu k životu, cti a svěbytnosti každého člověka. Účastníci tohoto procesu se zavazují ke kultuře bez násilí, která by byla naplněna spravedlností a mírem.“⁸⁵ Náboženská rétorika vstupuje do politického diskurzu okamžiky, kdy jsou hodnoty spravedlnosti a míru zpochybňovány a náboženství funguje jako lék na obdržené rány.⁸⁶

V těchto okamžicích může biblická autorita Abraháma sehrát důležitou roli, protože křesťané, židé i muslimové se považují za jeho potomky.

⁸³ ŠTAMPACH, I. O., *Islám a evropská kultura: Islám je součástí evropského kulturního dědictví*, v Dingir 1/2006, s. 13.

⁸⁴ HOŠEK, P., *recenze: Barša a Kropáček proti střetu civilizací*, v Dingir 1/2006, s. 32.

⁸⁵ ŠTAMPACH, I. O., *Abrahámovská ekuména*, v Dingir 3/2003, s. 76.

⁸⁶ JURGENSMAYER, M., *Teror v mysli boží*, s. 305-306.

III.2 Dokumenty II. vatikánského koncilu

V letech 1962 – 1965 zasedal prozatím poslední ekumenický koncil, který svolal papež Jan XXIII. Jeho cílem byla reakce na současný svět a jednou z těchto reakcí byl i vztah k ostatním vyznáním.

„Katolická církev neodmítá nic, co je v těchto náboženstvích pravdivé a svaté. S upřímnou vážností se dívá na jejich způsoby chování a života, pravidla a nauky. Ačkoli se v mnohém rozcházejí s tím, co ona věří a k věření předkládá, přece jsou nezřídka odrazem Pravdy, která osvěcuje všechny lidi. Sama však hlásá a je povinna neustále hlásat Krista, který je „cesta, pravda a život“ (Jan 14, 6), v němž lidé nalézají platnost náboženského života a skrze něhož Bůh všechno smířil se sebou.

Proto církev nabádá své věřící, aby s rozvážností a láskou, prostřednictvím dialogu a spolupráce se stoupenci jiných náboženství uznávali, chránili a podporovali duchovní a mravní dobro i společensko-kulturní hodnoty, které u nich jsou, a přitom aby svědčili o křesťanské víře a životě. ...“⁸⁷

Tento závěr zní sice velice jednoduše, ale řídit se jím je značně složité. Řada překážek na cestě k přátelskému dialogu, které jsem nastínil v předešlé kapitole, vznikly podle všeho právě z důvodu, že dochází k masivní propagaci ateizmu. Se vzrůstající absencí duchovních hodnot se tak vytrácí i základy slušného chování k sobě navzájem. A proto je třeba respektu a podpory všech náboženských směrů, kterým základy dobrých mravů nejsou lhostejné.

III.3 Světový étos

„Existuje ovšem mnoho náboženství a rozdíly ve víře a vyznání byly velmi často příčinou krvavých válek. Jsou však etiky různých náboženství skutečně tak odlišné, že na sebe nutně narážejí? Není tomu spíše tak, že v zásadních věcech lze poznat mnoho společného?

Přesvědčení, že tomu tak je, vedlo ke snahám shromáždit přední představitele různých náboženství, a najít to, co je jim společné a co se dnes může označovat slovem *světový étos*.“⁸⁸

Nejprve se sešel náboženský parlament v roce 1893 při příležitosti světové výstavy v americkém Chicagu. Toto setkání mělo být oslavou čtyř set letého výročí od objevení Nového světa. V parlamentu zasedaly především křesťanské církve a některá důležitá náboženství chyběla. Chyběli především reprezentanti islámu, a tak význam celé události na konci dlouhého

⁸⁷ Úryvek z Nostra Aetate, Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím, 28. 10. 1965.

⁸⁸ STÖRIG, H. J., *Malé dějiny filosofie*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, s. 539-540.

devatenáctého století značně utrpěl.⁸⁹

„Parlament světových náboženství se znovu sešel o sto let později (1993). Po dvou světových válkách a zrušení kolonií, jež následovalo po druhé světové válce, nemohly křesťanské církve už očekávat, že rozšíří křesťanství na celé lidstvo. Naopak, nekřesťanská náboženství nabyly sebevědomí. A obyvatelstvo už nebylo – zvláště v USA – veskrze křesťanské, hlavně v důsledku přistěhovalectví. V Chicagu žijí ve značném počtu židé, buddhisté, hinduisté, džinisté, muslimové a mnoho dalších skupin. Přes kontroverze, k nimž ve shromáždění došlo, se podařilo přimět parlament k tomu, aby jednohlasně přijal Deklaraci ke světovému étosu, kterou zformovali iniciátoři v čele s teologem Hansem Küngem. Podepsali ji vedle křesťanů (anglikáni, římský katolíci, pravoslavní, protestanti) mj. hinduisté, džinisté, muslimové, sikhové, taoisté.

Stručně formulovaný dokument na začátku poukazuje na zlořády a nebezpečí: Početné části lidstva žijí ve válce a strachu. Ekosystémy Země se zneužívají a ničí. Vládne nerovnost a nespravedlnost. Signatáři uznávají, že v naukách náboženství se nacházejí společné základní hodnoty. Úvod končí výzvou: Zveme všechny lidi, ať vyznávají nějaké náboženství nebo ne, aby přijali světový étos, rozhodli se pro vzájemné porozumění, pro sociálně únosné a mírumilovné a k přírodě ohleduplné formy života.“⁹⁰

Za hlavní závěry zasedání náboženského parlamentu lze považovat trojici souvislých zásad; První zásada říká, že není možný mír mezi národy bez míru mezi náboženstvími. Druhá zásada navazuje myšlenkově na zásadu první a říká, že není možný mír mezi náboženstvími bez mezináboženského dialogu. Cyklus tří zásad končí argumentem, že není možný mezináboženský dialog bez důkladného studia jednotlivých náboženství.⁹¹

Étos čili mravní základ, který podepsali účastníci světového parlamentu, vyjadřuje několik základních myšlenek. Tento významný dokument vznikl vedle již zmiňovaného Hanse Künga, také z ekumenického bádání tübingenského teologa Karla Josefa Kuschela a jimi vytvořené mravní zásady je možné shrnout v několika bodech:

- „Není možný nový světový řád bez světového étosu,
- Tento étos je možné nalézt v náboženských tradicích lidstva,
- Tento étos představuje minimální konsensus, na kterém se mohou světová náboženství shodnout,
- Důsledkem přijetí tohoto étosu je mimo jiné odmítnutí násilí a respekt k odlišným názorům.“⁹²

---

⁸⁹ Tamtéž, s. 540.

⁹⁰ Tamtéž, s. 540.

⁹¹ ŠÍMA, P., *Ekumenický institut Hanse Künga*, v Dingir 3/2003, s. 78.

⁹² Zadní obálka publikace *Prohlášení ke světovému étosu*.... Tato publikace je uvedena v soupisu literatury.

Třebaže od vydání deklarační, ve které se promítá například americká a francouzská deklarační práva nebo charta Organizace spojených národů, uplynulo téměř dvacet let, navržený etický kodex aplikován není a problémy, které dokument obsahuje, jsou neustále aktuální. Od pádu evropských totalit se téměř nic nezměnilo, což dokazuje celé Küngovo dílo, které mi bylo při tvorbě práce významnou inspirací.

Pro důkaz mého předešlého tvrzení o lidském poučení použiji alespoň jeden sled Küngových myšlenek. „Bezpočet lidí se ve všech regionech a náboženstvích snaží o život, který by nebyl určován egoismem, nýbrž nasazením pro bližního a svět, jenž nás obklopuje. Přesto existuje v dnešním světě mnoho nenávisti, závisti, žárlivosti a násilí, a to nejen mezi jednotlivci, ale i mezi sociálními a etnickými skupinami, mezi třídami a rasami, národnostmi a náboženstvími. Použití násilí, obchod s drogami a organizovaný zločin, vyzbrojený často nejmodernější technikou, dosáhly globálních rozměrů. Mnohde se ještě vládne terorem „shora“; diktátorové znásilňují své vlastní národy a institucionální násilí je rozšířeným jevem. I v mnohých zemích, kde existují zákony a ochrana individuální svobody, jsou vězňové mučeni, lidé umlčovani a rukojmí zabíjeni.“⁹³ Deklarace byla vydána v roce 1993. Zmizely nebo alespoň omezily se některé z problémů, které tübingerští ekumeničtí teologové v tomto krátkém odstavci nastínili?

III.4 Společenské příklady

V této kapitole se budu zabývat pozitivními příklady z islámské společnosti, aby bylo zřejmé, že tamní společnost má své intelektuální, ale i běžné osobnosti, které s fundamentalistickým fanatismem nemají nic společného a pozitivně se podílejí na psaní příběhu lidských islámských dějin.

Asi nejvýznamnějším společenským příkladem světa islámu a křesťanství je bezpochyby Ježíš z Nazareta. Ježíš je prorok a předchůdce Muhammada, který je v Koránu zmiňován v 15 súrách a 93 verších a přitom označován za mesiáše, posla, syna Marie, za patřícího k těm, kdož jsou v blízkosti Boha. „Ježíšovo božství je ovšem odmítáno jako křesťanská falzifikace.“ Zrozen byl z Marie, podle legendy „bez účasti ďábla, což je jiné vyjádření pro neposkvrněné početí. Marie je v arabštině nazývána neposkvrněnou. Podle Koránu byla Marie navštívena andělem a Ježíš pak počat „sloven Božím, které On vložil do Marie“ (Korán 4:169). Uznává se jeho zázračná schopnost a radostná zvěst. Muslimové věří, že Ježíš oznámil příchod Muhammada pod jménem Ahmad. Podle eschatologie bude Ježíš přítomen u posledního soudu jako svědek a především v neoficiálních

---

⁹³ KÜNG, H., KUSCHEL, K. J., *Prohlášení ke světovému étosu...*, s. 19.

či lidových interpretacích se očekává jeho návrat. Fundamentální výklady uvádějí, že sestoupí z nebes, zabije kopím Antikrista, zničí všechny nevěřící a ustaví společenství jediného Boha a lidstvo jako univerzální muslimskou komunitu. Měl například uskutečnit hidžru z nepřátelské Palestiny a teprve po čtyřiceti letech zemřít a být pochován. „V souladu s výkladem Koránu muslimové odmítají, že byl Ježíš ukřižován.“ Je zajímavé, že tohoto motivu se mnohokrát zmocnila představivost lidí jak v různých formách nekonformního lidového islámu, respektive heterodoxních islámských sektách, tak v různých fundamentalistických koncepcích.⁹⁴

Druhým významným příkladem je například pákistánský nositel Nobelovy ceny za fyziku z r. 1979 Ahmad Abdus Salam, který s hořkým povzdechem komentoval, že vlády dnešních muslimských států raději kupují techniku a zbraně v zahraničí, než aby podporovali domácí vědecký výzkum.⁹⁵

Někteří muslimové se například snažili obměkčit tvrdost určitých veršů Koránu různými způsoby. Byl jím například turecký obhájce muslimů Adnán Oktar, který píše pod biblicky inspirovaným literárním pseudonymem Hárún Jahjá (Áron Jan). Hárún Jahjá nebere bojovná prohlášení v dnešní době jako přímé povolání k ozbrojenému boji a násilí vůči Západu. „Pracuje v mezích doslovného znění Koránu a pokusil se vytvořit islámskou odpověď na násilí a terorismus na základě tohoto verše: A kvůli tomuto jsme předepsali dítkám Izraele, aby ten, jenž zabije jednoho člověka – nikoliv pro pomstu na někom anebo za to, že šířil pohoršení na zemi – byl souzen, jako by zabil lidstvo veškeré. A aby ten, kdo oživí jednoho, byl posuzován, jako by oživil lidstvo veškeré (5:32)“⁹⁶

Dalším pozitivním příkladem islámské obce by mohli být íránští studenti, kteří v roce 1999 demonstrovali na podporu veřejných osobností, jako je například umírněný teolog Abdolkarím Sorúš. Sorúš dovozuje, že interpretace náboženství jsou proměnlivá a v průběhu času se mohou měnit. „Tento myslitel rozlišuje mezi náboženstvím a ideologií a prohlašuje, že muslimští duchovní nemají v politice co pohledávat. S podobnými stanovisky vystoupili i někteří další umírnění islámští myslitelé, k nimž patří Hasan Hanafí z Egypta, Rášid Ghanúší z Tuniska nebo Muhammad Arkún z Alžírsko. Obraz zápasu podle nich znamená v převážné míře duchovní bitvu, popřípadě soupeření mezi mravními stanovisky, spíše než střetnutí mezi dvěma ozbrojenými nepřáteli.“ Podle Sorúše se má náboženství stát formou sociálního aktivismu, který nebude propojený s politickými kruhy, nýbrž povede k celkovému morálnímu zlepšení společnosti.⁹⁷

Mezi pozitivní společenské příklady patří také sportovní duch, který některé národy mnohdy

---

⁹⁴ MENDEL, M., *S puškou a Koránem: Pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2008, s. 157.

⁹⁵ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 261.

⁹⁶ SPENCER, R., *Islám bez závoje*, s. 41-42.

⁹⁷ JURGENSMEYER, M., *Teror v mysli boží*, s. 299-300.

spojí na neutrálním soutěžním poli. Když izraelští novináři natáčeli ve vězení rozhovor s mladým stoupencem Hamásu, tak si atentátník povzdechnul, že „mu chybí fotbal.“ Nakonec se v rozhovoru svěřil, že chová úctu k izraelskému mužstvu a se znalostí některých hráčů. Dokonce odmítnul svůj násilný čin na fotbalovém stadionu, třebaže chvíli před tím vysvětloval reportérovi svou nenávist k Židům z důvodu zabrání jeho země.⁹⁸

V souvislosti s pokřivenou podobou běžného islámu, kterým je bezesporu islamismus, nastíněný v kapitole „Problémy jednotné profilace islámu“, působí někteří muslimové velice kladně. „Známý egyptský protivník fundamentalistů Muhammad Sa'íd al-'Ašmáví souhlasil s tím, aby francouzský překlad jeho knihy o politickém islámu byl nazván „Islamismus proti islámu“.

As-Sádiq an-Nahjúm, rodák z Libye, který až do své smrti (1994) přednášel na evropských univerzitách srovnávací religionistiku, nazval jednu ze svých nejpozoruhodnějších prací přímo „Islám proti islámu“. Označuje zděděnou podobu islámu za feudální deformaci ryzího koránského poselství a vyzývá k přeměně pátečních modlitebních shromáždění v kongresy přímé demokracie.“⁹⁹

Jako poslední argument proti schematizaci ummy jsem zvolil zástupce šíitské větve islámu Rúholláha Músáví, Chomejního, ájatolláha. Tento protagonista islámské obrody v šíitském pojetí byl duchovním vůdcem islámské revoluce a Íránské republiky. „Jako autorita v tradičních islámských disciplínách působil na šíitských náboženských učilištích v Qommu, zabýval se rovněž astronomií, filosofií a mystikou.“ Od dvacátých let 20. století se účastnil demonstrací proti dynastii Pahlaví a počátkem šedesátých let se postavil do čela náboženské opozice. „Vyzýval ke sjednocení muslimů a očistě islámu, napadal šáhův režim za uzurpaci moci na úkor šíitského duchovenstva, které jediné má po proroku Muhammadovi právo řídit záležitosti věřících (tedy i islámský stát), dokud se neobjeví skrytý imán Muhammad jako *mahdí*¹⁰⁰ a nezajistí spravedlivé nároky 'Alího rodu. Chomejní zpracoval nábožensko-politickou koncepci vedení ummy – *velájate faqíh* (vláda faqíha, znalce islámského práva a teologie. Chomejní byl pronásledován, vězněn, odsouzen k smrti, ale nakonec vyhoštěn. „V exilu nepřestal kritizovat režim, jeho projevy se šířil v Íránu prostřednictvím audiokazet. Po pádu monarchie se 2. února 1979 triumfálně vrátil do Íránu. Ač neměl žádnou politickou funkci, z Qommu ovlivňoval chod země. Měl zásadní podíl na vzniku íránské ústavy

a vzniku politických institucí. Islámská republika byla poznamenána islámskou rétorikou a Spojené státy a Izrael byly označeny za hlavního nepřítele islámu. „Krátce před smrtí vydal Chomejní v únoru 1989 proslulou fatwu, odsuzující k smrti autora románu „Satanské verše“ Salmana

---

⁹⁸ Tamtéž, s. 306.

⁹⁹ KROPÁČEK, L., *Islám a západ*,... s. 78.

¹⁰⁰ Mahdí je označení pro Bohem správně vedeného.

Rushdieho. Jeho nástupcem v čele šíitské hierarchie se stal ájatolláh 'Alí Chamene'í.¹⁰¹ Třebaže je nová vládnoucí dynastie v Íránu ve vztahu k Západu značně kontroverzní, Chomejní dokázal svrhnout sekulární pokrytecký režim, postavit se opozici a založit islámskou republiku.

III.5 „Příběhy tisíce a jedné noci“

Převážná část civilizovaného světa alespoň někdy slyšel minimálně název jedné z pohádek „Aládín a kouzelná lampa“ z arabské literární sbírky „Tisíc a jedna noc“. V díle je často uváděn Alláh, vyskytují se v něm odkazy na Korán a pro účel této práce především antipatie mezi muslimy a křesťany. „Střet civilizací“ není novinkou a z historie známe mnoho případů, kdy jsme se s arabským obyvatelstvem setkávali. Toto setkávání neprobíhalo pouze v podobě válečných konfliktů, ale často obě civilizace nacházely společnou řeč.

Jednu z prvních zásadních historických zkušeností křesťanského obyvatelstva s islámem lze datovat na začátek osmého století, kdy Arabové přišli na Pyrenejský poloostrov. Islámští obyvatelé označovali toto území jako Al-Andalus. Andalusie je dnes jednou ze španělských provincií. „Pod vládou islámu na tomto území žili tři komunity, Židé, křesťané a muslimové. (...) Židé se celkově vzato cítili zde i jinde pod islámskou vládou lépe než v oblastech, kde převládali křesťané. V islámských státních útvarech na Iberském poloostrově občas zaujímali i vysoká místa ve státní hierarchii. Lze mluvit o rozkvětu židovské kultury v tomto období.“ Roku 1492 dosáhla křesťanská vojska úplného vítězství a poslední fáze vyhnání Arabů z dnešního Španělska a Portugalska tzv. *Reconquista* byla u konce.¹⁰²

Dalším dokladem o působení muslimů na evropském kontinentě je pád Konstantinopole, který zapříčinil postup muslimů do evropské části Turecka a dále na Balkán. Přítomnost islámu reprezentovali také volžští Bulhaři, miliony muslimů žily a žijí v ruském impériu a islámská stopa je známa také z Polska, kterou tam zanechali krymští Tataři.¹⁰³

---

¹⁰¹ MENDEL, M., *S puškou a Koránem: Pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2008, s. 153-154.

¹⁰² ŠTAMPACH, I. O., *Islám a evropská kultura: Islám je součástí evropského kulturního dědictví*, v Dingir 1/2006, s. 13.

¹⁰³ Tamtéž, s. 13-14.

III.6 Setkání v Assisi

Posledním nadějným bodem v oblasti mezináboženských vztahů jsou setkání představitelů křesťanských církví, církevních komunit a nejrůznějších světových náboženství v Assisi. Tento projekt založil v roce 1986 papež Jan Pavel II. a pod jeho záštitou byl realizován celkem čtyřikrát (1986, 1993, 1994 a 2002). Na tuto tradici navázal v roce 2011 nástupce Jana Pavla II. Benedikt XIV.

V roce 1986 se účastníci setkání celý den postili a modlili za dosažení světového míru. V letech 1993 a 1994 byla assiská setkání poznamenána situací v Bosně a v roce 2002 bylo setkání poskvrněno událostmi z 11. září. „Z pocitů, které tragédie v New Yorku vyvolala, se v srdcích věřících zrodila touha vydat společné svědectví o tom, že náboženství vždy usilovala o svět založený na míru, spravedlnosti a vzájemném dialogu mezi věřícími.“

Na setkání se v roce 2002 sešlo 2500 náboženských představitelů, kteří reprezentovali dvanáct hlavních světových náboženství. Vedle řady zástupců katolického vyznání se zasedání účastnilo také dvaatřicet představitelů dalších křesťanských církví. „Dále byla přítomná početná delegace italské vlády a politické reprezentace, vedená prezidentem Carlem Ciampim. Akreditovaných novinářů bylo 1.200.“ Papež připomněl první setkání v roce 1986 a zdůraznil, že obě setkání mají stejný cíl. „Je jím modlitba za mír, který je Božím darem, a který si musíme bez přestání s důvěrou a horlivostí vyprošovat.“ Ojedinelost mezináboženského setkání dokládá skladba účastníků. „Jen pro představu uvedme, že mezi nimi byl např. ekumenický patriarcha, Jeho svatost Bartoloměj I. s doprovodem, patriarcha Antiochie celého východu Ignác IV., dále zástupci Jeruzalémského, Moskevského a Alexandrijského patriarchátu, představitelé východních církví z Bulharska, Polska, Kypru, zástupce Arcibiskupa z Canterbury, generální sekretář Ekumenické rady Církví, přední představitelé židovského náboženství, dále pak zástupci islámu ze Saudské Arábie, Bosny, Albánie, Bulharska, Jeruzaléma a Turecka, představitelé buddhismu, hinduismu i tradičních afrických náboženství. Náboženští představitelé přijeli také z Indie, Singapuru a Japonska. V závěru svého pozdravu se Svatý Otec obrátil i na přítomné kardinály a biskupy. Zvláště pak pozdravil kardinála Edwarda Egana, arcibiskupa z New Yorku. Závěrečný slib zastupitelů nejvýznamnějších světových náboženství znamenal odmítnutí náboženství jako prostředku k násilí a nenávisti, závazek k úsilí o mír a spravedlnost a závazek výchovy věřících k porozumění a dialogu. Otec Jan Pavel II. při závěrečném obědě všem poděkoval za „odvahu dosvědčit před světem, že násilí a náboženství nemohou nikdy kráčet společně“. A na konec všechny účastníky vyzval, aby byli platnými činiteli Božího pokoje.¹⁰⁴

---

¹⁰⁴ SÝKORA, J., *Podrobný průběh Assisi 2002, Jak představitelé dvanácti náboženství složili společný slib* [online], 28. 1. 2002 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z URL: <<http://www.christnet.cz/magazin/clanek.asp?clanek=1171>>.

Poslední mezináboženské setkání v Assisi se konalo za pontifikátu Benedikta XVI: „Po vzpomínkové projekci, evokující setkání z roku 1986, všechny přítomné přivítal kardinál Peter Turkson, předseda Papežské rady „*Iustitia et Pax*“. Po jeho pozdravu následoval blok proslovů představitelů různých náboženských delegací, prokládaný hudebními vstupy.

Konstantinopolský patriarcha Bartoloměj I. zdůraznil, že mezináboženský a ekumenický dialog nevede k synkretismu, nýbrž vyplývá ze schopnosti náboženství podporovat mír ve společnosti. Vyslovil přání, aby obnovený duch Assisi vedl ke globálnímu smíření člověka s Bohem, člověka se sebou samým a se svým prostředím.

Výzvy naší doby jsou natolik rozsáhlé, že si žádná náboženská skupina nemůže nárokovat vlastnictví všech potřebných zdrojů k jejich řešení, ačkoliv o tom může být přesvědčena, řekl anglikánský primas Rowan Williams. Na dnešním setkání nehledáme společného jmenovatele naší víry, nýbrž z hloubi našich tradic odhalujeme lidské rodině moudrost, potřebnou k boji proti šílenství dnešního světa, vyzdvihl canterburský arcibiskup.

V dnešním světě je mír pragmatickou nutností, poznamenal zástupce Vrchního izraelského rabinátu David Rosen. Tento pragmatismus je zajisté požehnáním, pokračoval, avšak věřící lidé v myšlence pokoje spatřují vznešený výraz Boží vůle. Talmudická moudrost nás učí, že pokoj není pouze jménem Božím, nýbrž je také nezbytným předpokladem spásy (Iz 52,7), přinášející lidstvu uzdravení (Iz 57,19).

Mluvčí afrických domorodých náboženství Ifu a Yoruba Wande Amimbola hovořil o vzájemném respektu věřících. „Sud' me lidi podle jejich povahy, nikoliv podle náboženství, které vyznávají“, řekl a doprovodil své poselství zpěvem a hrou na domorodý rytmický nástroj.

Představitel hinduismu Acharya Shri Shrivatsa Goswami se dotázal, proč je pokrok na cestě k míru pomalejší, než bychom si přáli. Důvodem může být chybějící vnitřní pouť hledání hodnot a principů, které podporují vnější lidské jednání. Dialog musí být veden s pokorou, trpělivostí a s nezištnou úctou k odlišnostem.

Francouzská spisovatelka, psychoanalytička a filosofka bulharského původu Julia Kristeva, zastupující ateisty, nově definovala humanismus jako feminismus.

A v závěru tiskový mluvčí generálního sekretáře Mezinárodní konference islámských škol Kyaie Hajiho Hasyima Muzadiho přednesl příspěvek, zamýšlející se nad náboženskou identitou a religiózně motivovanými konflikty. Zástupce islámu vyzval k moudrému rozlišování skutečných náboženských otázek od zneužívání náboženství k politickým, ekonomickým či kulturním zájmům.

Svatý otec se v úvodu své promluvy vrátil ke kontextu prvního setkání v Assisi a připomněl vítězství svobody, které nastalo pouhé tři roky po jeho konání. Od té doby však bohužel ve světě nepanuje svornost – násilí naopak nabývá nových a děsivých podob. Benedikt XVI. pak působivě nastínil dvě dnešní protikladné typologie násilí: jednu, která zneužívá náboženství

k ospravedlňování násilí, a druhou, která z nenávisti k náboženství ničí samotné lidství.“

V samotném závěru prozatím posledního assiského setkání papež řekl:

Vedle těchto dvou skutečností, tedy náboženství a anti-náboženství, existuje ve světě expandujícího agnosticizmu také další zásadní směr. Lidé, kterým nebyla dána možnost věřit a kteří přesto hledají pravdu, hledají Boha. Lidé tohoto druhu netvrdí jednoduše, že „žádný Bůh neexistuje“. Trpí jeho absencí, hledají pravdu a dobro, vnitřně jsou na cestě k Němu. Jsou „poutníky pravdy, poutníky pokoje“. Kladou otázky jedné i druhé straně. Odnímají bojovným ateistům jejich falešnou jistotu,

s níž si nárokují vědění, že žádný Bůh neexistuje, a vybízejí je, aby nebyli svárliví, ale stali se lidmi hledajícími, kteří nepostrádají naději, že pravda existuje a že z ní můžeme a máme žít. Vyzývají však také příslušníky náboženských vyznání, aby nepovažovali Boha za vlastnictví, které jim patří, takže by se cítili autorizováni používat násilí ve vztahu k ostatním. Tito lidé hledají pravdu, hledají pravého Boha, jehož obraz se v náboženství vzhledem ke způsobu, jakým je nezřídka praktikováno, také nezřídka skrývá. To že neumí nalézt Boha, závisí také na věřících, kteří mají redukováný nebo i zkomolený obraz Boha. Jejich vnitřní zápas a jejich tázání je také výzvou pro nás věřící, všechny věřící, aby očistili svoji víru, aby se Bůh – pravý Bůh – stal dostupným. Proto jsem záměrně pozval také představitele této třetí skupiny na naše setkání do Assisi, které tedy nehostí jenom představitele náboženských institucí. Jde spíše o to, abychom společně byli na cestě k pravdě, rozhodně se zasazovali za důstojnost člověka a společně usilovali o pokoj proti každému druhu násilí, jež pustoší člověka. Chtěl bych vás závěrem ujistit, že katolická církev nepřestává odporovat násilí a nevzdává se svého úsilí za pokoj ve světě. Oživuje nás společná touha být «poutníky pravdy, poutníky pokoje».¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ ČESKÁ SEKCE RAVAT., ZPRÁVY, *Mezináboženské setkání svolané Kristovým náměstkem Benediktem XVI.*, [online], 27. 10. 2011 [cit. 2012-4-10]. Dostupné z URL: < <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=15398>>.

IV. Současná aplikace mezináboženského dialogu

Kapitola o nejaktuálnějších aplikacích mezináboženského dialogu pojednává o činnosti nejvýznamnějších zavedených mezinárodních subjektů, které zasahují do politických, hospodářských a v neposlední řadě náboženských otázek členských i nečlenských států daných organizací. Dále pojednává o nejaktuálnějších „demokratických“ změnách v arabském světě a o trvale udržitelném rozvoji světového společenství.

Nejaktivnější organizace v problematice základních lidských práv ve vztahu k arabskému světu je především Organizace spojených národů (OSN), Červený kříž a Liga arabských států (LAS). Na tomto poli „Káhirska deklarace lidských práv v islámu“, kterou schválilo čtyřicet států Organizace islámské konference, zřetelně pokulhává za Všeobecnou deklarací lidských práv přijatou OSN v roce 1948 (a to také ve vztahu k právu na tělesnou nedotknutelnost).¹⁰⁶ Pro účely práce postačí jen krátká sdělení o třech základních činitelích v oblasti mezinárodního práva. Informace o konkrétních demokratických změnách poslouží k vytvoření obrazu o míře demokracie v některých islámských státech a podkapitola o trvale udržitelném rozvoji nabídne konkrétní řešení dané problematiky.

IV.1 Organizace

Mezi subjekty, které často zprostředkovávají určitý druh dialogu, patří na arabské straně zejména Liga arabských států (LAS). LAS je regionální organizace arabských zemí, která má 22 členů. Jejím cílem je zejména upevnění vzájemných vztahů, koordinace politické činnosti a v neposlední řadě podpora ekonomické a kulturní spolupráce. „Zároveň dohlíží nad řešením případných konfliktů“ a její členové se zavázali k dohodě o vzájemném neútočení. Pakt LAS byl podepsán již 25. března 1945 v Káhiře. Zakládajícími členy byly Egypt, Irák, Jemen, Libanon, Saúdská Arábie, Sýrie a Jordánsko.

V roce 1950 byla podepsána smlouva o společné obraně a hospodářské spolupráci, v roce 1962 dohoda o vytvoření hospodářské unie, na jejímž základě se zrodil společný trh a v roce 1964 bylo schváleno vytvoření spojeného vojenského vedení. Nejvyšším orgánem LAS je Rada a pod ní patří celkem 16 výborů, v nichž jsou zastoupeni všichni členové.¹⁰⁷

S odkazem na situaci v Sýrii v době, kdy je tato práce tvořena, o významu Ligy vyplouvají

¹⁰⁶ KÜNG, H., *Po stopách světových náboženství*, s. 296.

¹⁰⁷ LANG, V., ČTK, *Liga arabských států* [online], [cit. 2012-03-19]. Dostupné z URL: <<http://tema.novinky.cz/liga-arabskych-statu>>.

na povrch některé pochybnosti. Její význam je pro arabské režimy dle mého názoru pouze formální a ti, kdo mají v konkrétních regionech politickou moc, její doporučení ignorují. V západní civilizaci jsou přeci jen závazky k podobným organizacím plněny svědomitěji a funkce a činnost těchto organizací pak má smysl. Za všechny fungující organizace, které dohlížejí na nejzákladnější lidská práva, jsem zvolil Organizaci spojených národů (OSN) a Červený kříž.

Organizace spojených národů vznikla po druhé světové válce, kdy nahradila Společnost národů, která příliš nefungovala. V současné době má 193 členů. To znamená téměř všechny státy světa. Jedním ze základních cílů OSN je zachování světového míru a harmonie. Je otázkou, do jaké míry se jí to daří, ale pravdou zůstává, že žádný významný světový konflikt od konce druhé světové války nenastal a OSN na tom jistě má svůj podíl práce. Na druhou stranu ve vztahu k následující podkapitole je pozoruhodné, že Sýrie, Libye, Tunisko i Egypt jsou členské státy a OSN nedokázala zabránit nebo alespoň zmírnit následky tamních revolucí.

OSN je rozsáhlý subjekt, který obsahuje řadu podvýborů a vydává mnoho dokumentů. Vzhledem k dialogu mezi státy se zmíním pouze o Všeobecné deklaraci lidských práv, protože se jedná o naprosto zásadní lidsko-právní dokument. Nejprve zmíním článek 3: „Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.“ Dále článek 6: „Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.“ Jako poslední stojí dle mého názoru za zmínku článek 18: „Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.“¹⁰⁸

Smyslem popisu některých informací o úloze OSN a některých článků Deklarace nebylo seznámení se s těmito informacemi, ale ve vztahu k celé práci je smyslem položení si otázky, zdali jsou tyto závazky členskými státy skutečně naplňovány? S lítostí je dle mého názoru třeba dát za pravdu některým historikům, kteří tvrdí, že dohody jsou od toho, aby se porušovaly. Osobně mně, v souvislosti s článkem 18, připadá například představa výstavby katolického chrámu v centru Bagdádu nereálná.

Třetí subjekt, který se podílí na celosvětovém míru a úctě k lidskému životu, je humanitární organizace Červený kříž. Červený kříž vznikl z iniciativy Henryho Duranta a jeho kolegů v průběhu bitvy u Solferina. Bitva u Solferina byla součástí italského boje za nezávislost.

Role červeného kříže je humanitární. Jedná se především o pomoc lékařskou, zásobovací a takovou, která souvisí s válečnými či přírodními katastrofami. V jedné z následujících podkapitol se budu zabývat situací v Sýrii, a tak roli Červeného kříže nastíním právě na syrské situaci. V zemi

---

¹⁰⁸ Všechny články Všeobecné deklarace práv jsem získal z informačního centra OSN v Praze [online], [cit. 2012-03-28]. Dostupné z URL: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>>.

operují dvě složky Červený kříž a Červený půlměsíc: Mezinárodní výbor Červeného kříže a Syrský Červený půlměsíc, které již poskytly zdravotní a humanitární pomoc desetitisícům potřebných. Tyto dvě složky se v postižených oblastech mohou pohybovat, ale se značnými obtížemi. Členové syrského Červeného půlměsíce jsou v terénu zastoupeni deseti tisíci proškolenými osobami. Během bojů působilo například ve městě Homs každým dnem 1500 příslušníků Syrského Červeného půlměsíce, kteří poskytovali zdravotnickou pomoc a poskytovali základní životní potřeby, potraviny, hygienické potřeby a léky. V obtížné situaci ztratil Syrský Červený půlměsíc i svého generálního tajemníka. Mezinárodní výbor Červeného kříže je jedinou mezinárodní organizací, která má do Sýrie přístup.¹⁰⁹

Třebaže Červený kříž disponuje právem pohybu po Sýrii, umírá v této oblasti v prvních měsících roku 2012 mnoho lidí a jejich počet se podle většiny informačních zdrojů blíží deseti tisícům.

IV.2 Konkrétní demokratické změny a islámské právo

Konkrétní demokratické změny, které probíhají v některých islámských státech nelze v současnosti označit za demokratické, protože ve vládních i opozičních táborech je viditelné násilí a další prvky, které do liberální demokratické společnosti nepatří. Sametová revoluce a řada dalších revolucí, které se zřekly socialistické budoucnosti, proběhly zcela jiným způsobem, nežli je tomu v některých arabských státech nedaleko od evropských hranic. „Islámská civilizace je dnes jedinou kulturní oblastí, v níž neexistuje žádná plnohodnotná demokracie.“¹¹⁰

Islámské právo je velice úzce spjato s Koránem. Veškerá právní věda států, ve kterých dominuje náboženství islámu, vychází výhradně z Koránu. Bible posloužila jako zdroj právních a morálních hodnot téměř 1800 let, pak se právo pod vlivem revolučních událostí ve Spojených státech amerických a ve Francii posunulo směrem k člověku a jeho potřebám. Tento posun zůstal v duchu křesťanských hodnot a ideálů a nemusel přitom být spojován s tehdejší mocí církve. Ve světě islámu chybí historicky zlomové lidsko-právní dokumenty, jakými jsou Deklarace nezávislosti USA a francouzská Deklarace práv člověka a občana. „*Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*“, je jedna z nejvýznamnějších morálních směrnic, která je také čtvrtým bodem Deklarace práv člověka a občana. Tato směrnice je v náboženských otázkách uplatnitelná stejně významnou měrou, jako v otázce vztahu státu a občana. Dalším dokumentem je bezesporu již uvedená Všeobecná deklarace lidských práv Organizace spojených národů, která se islámských států již dotýká, ale její

¹⁰⁹ Český červený kříž [online] [cit. 2012-03-28]. Dostupné z URL: <http://www.cervenykriz.eu/cz/cz_root.aspx>.

¹¹⁰ ŽANTOVSKÝ, M., *Střízlivé prorockví Samuela Huntingtona*, s. iv.

respektování v některých islámských státech ještě zaostává.

„Ve staleté praxi se přísné morální požadavky muslimské společnosti uspokojovaly často tak, že provinilou ženu trestali smrtí přímo její příbuzní. K tomuto způsobu se dodnes zákonodárství některých muslimských států, a tím spíše soudní praxe, staví značně benevolentně.“¹¹¹ Tuto skutečnost podtrhuje článek internetového deníku Britské listy publikovaný 21. listopadu 2011. Při jeho čtení se čtenáři jen stěží věří události, kterou článek popisuje.

Právo na zachování rodinné cti je někde stále živé a v tomto konkrétním případě se jeho realizace musí setkat s naprostým nepochopením. Důkazem jsou slova Mohammada Shafie (58) z nahrávacího nařízení, které mu do jeho vozu nainstalovala kanadská policie při vyšetřování automobilové nehody jeho tří dcer a druhé manželky: „My nemáme ve svých srdcích žádnou tíhu. Ať se ďábel vys... na jejich hrobech!“ Jindy hřímal: „Děsně nás zhanobily!“ „Zradily lidstvo, zradily islám, zradily naše náboženství a naši víru, zradily naše tradice, zradily úplně všechno!“¹¹² Když žila rodina v Dubaji, děvčata se chovala podle islámské tradice, ale po přestěhování do Kanady toužila přizpůsobit se novému stylu života. To znamenalo i používat rtěnku a *tank tops*¹¹³ místo *hijabu*¹¹⁴, zatímco rodiče a bratr Hamed důsledně vyžadovali dodržování islámských zvyků.¹¹⁵ Korektně je třeba říci, že vraždy na ochranu rodinné cti nejsou součástí pouze islámské tradice, ale v historii lidstva se s nimi lze setkat poměrně často, ale problém těchto vražd je dnes aktuální výhradně v některých arabských státech.¹¹⁶

„Obecně je ovšem islámské pojetí práva a humanity popisováno jako kvalitativně vyšší než sekulární mezinárodně právní systém, který vytvořil Západ. Zdůrazňuje se však skutečnost, že západní sekularismus by nebyl ničím bez svého zakotvení v křesťanské nebo spíše abrahámovské tradici monoteizmu, jejímž vyvrcholením je ale islám.“¹¹⁷

„Jestliže je islám skutečně mírumilovný, pak má prezident Bush samozřejmě pravdu: teroristé, kteří napadli Ameriku, museli jednat proti principům svého vlastního náboženství. Takový byl předpoklad CNN, když po teroristických útocích na World Trade Center a Pentagon umístilo na svou webovou stránku tuto hlasovací otázku: „Mělo by být náboženství posuzováno podle činů svých stoupců?“ Pro obyvatele Západu z křesťanského prostředí – tzn. pro většinu jeho obyvatel – to byla zavádějící otázka. Jak se veřejné mínění zvedalo proti islámu, média trvale tlačila na to, co si představovala jako neosvícený náboženský fanatismus. Pokud by křesťanství nemělo být souzeno

¹¹¹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 133-134.

¹¹² KALÁB, M., *Rodiče se synem zachraňovali čest rodiny vraždou tří dcer a jejich tetičky* [online], 21. 11. 2011 [cit. 2012-2-13]. Dostupné z URL: <<http://www.blisty.cz/art/61093.html>>.

¹¹³ Tank tops je dámské triko s ramínky a výstřihem.

¹¹⁴ Hijab je tradiční pokrývka hlavy muslimských žen.

¹¹⁵ KALÁB, M., *Rodiče se synem zachraňovali čest rodiny vraždou tří dcer a jejich tetičky* [online], 21. 11. 2011 [cit. 2012-2-13]. Dostupné z URL: <<http://www.blisty.cz/art/61093.html>>.

¹¹⁶ V souvislosti s problematikou vražd na ochranu cti doporučuji zhlédnout pořad Fokus ČT24, díl z 10. 3. 2012, *Iráčanky – spoutané tradicemi*.

¹¹⁷ MENDEL, M., *Džihád, ...*, s. 231.

podle hříchů některých křesťanů, pak by ani islám neměl být souzen podle hříchů těch muslimů, kteří unesli letadla a narazili s nimi do budov plných nevinných lidí.“¹¹⁸ Tomuto kritériu podléhá rovněž případ vraždy na ochranu rodinné cti.

IV.2.1 Demokratický Egypt?

Na podzim roku 2011 je Egypt zuřován politickou nestabilitou. Obyvatelstvo se těší na první svobodné volby. Podle seriózních informačních zdrojů tamní „demokratické volby“ vyhrálo muslimské bratrstvo pod názvem svého hnutí; Svoboda a spravedlnost. „...Muslimští bratři chtějí termínem *šúrá* vytlačit ze současného politického života slovo i pojem „demokracie“ jako islámu cizí. (...) Muslimští bratři rozvinuli rozsáhlou hospodářskou, sociální a především militantní propagandistickou a politickoorganizační činnost, uchylující se k individuálnímu teroru. Sám zakladatel Hasan al-Banná byl zavražděn r. 1949. Hnutí se nicméně teoreticky i prakticky rozvíjelo dál, střetlo se vícekrát se státní mocí Násirova Egypta (procesy 1954 a 1956) a rozšířilo se i do dalších arabských zemí.“¹¹⁹

Egypt se v průběhu roku 2011 stal značně politicky nestabilním regionem, a pokud se profesor Luboš Kropáček ve výrocích o Muslimském bratrstvu nemýlí, je budoucnost Egyptské demokracie, kterou si tamější obyvatelé přejí, značně nejistá. Je třeba dodat fakt, že bývalý prezident Husní Múbarak byl podporován Spojenými státy. Na základě této podpory mohla egyptská společnost fungovat sice autoritářsky, ale zároveň sekulárně. Sekularizace Egypta měla zabránit náboženskému nacionalismu.¹²⁰ V budoucnosti egyptské demokracie existuje stále řada otázek. Strana muslimských bratrů Svoboda a spravedlnost se sice vzdala možnosti výběru kandidáta na prezidenta ze svých řad. Prezidentem by měl být Nabíl Arabí, současný šéf Ligy arabských států a z některých stran se ozývají požadavky po Múbarakově trestu smrti.¹²¹

Z dostupných informací je zřejmé, že „demokratizace“ Egypta bude velice problematická, ne-li nemožná a úvahy o islamizaci tamní společnosti jsou legitimní.

---

¹¹⁸ SPENCER, R., *Islám bez závoje*, s. 23.

¹¹⁹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 141-142.

¹²⁰ JURGENSMAYER, M., *Teror v mysli boží*, s. 231.

¹²¹ ČT24, ČTK, *Nabíl Arabí je novým šéfem Ligy arabských států* [online], 15. 5. 2011 [cit. 2012-2-28]. Dostupné z URL: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/124093-nabil-arabi-je-novym-sefem-ligy-arabskych-statu/>>, STUDIO ČT24, *Velkou část života strávila za polárním kruhem, žila mezi Inuity v Kanadě a také u kočovných Sámů na severu Norska. Cestovatelka a etnografka Nelly Rasmussenová bude hostem v Profilu, v 10:10*, [online], 28.2.2012 10:39 [cit. 2012-2-28]. Dostupné z URL: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10101491767-studio-ct24/212411058060228/>>.

IV.2.2 Demokratické Tunisko?

Arabské jaro začalo na první pohled malicherností. Tuniská policie opakovaně zabavila mladému prodáváči ovoce a zeleniny jeho zboží, protože jej prodával bez tamního zákonného povolení. Muhamed Buazizí se podle všech indicií upálil z důvodu své vlastní sociální nespokojenosti. Vidina neperspektivní budoucnosti jej přivedla k řešení, které otrásl nejen tuniským obyvatelstvem.

Fakt, že se jednalo o revoluci především sociální, dosvědčuje nespokojenost mladých Tunisánů s jejich celkovou životní úrovní. Prezident Zín Abidín bin Alí „oznámil, že zakázal zásahovým jednotkám používat proti demonstrantům střelné zbraně a že už nebude kandidovat v příštích prezidentských volbách.

Navíc je ještě před rokem 2014, kdy mu vyprší mandát, ochoten vyhlásit parlamentní volby. Lidem také slíbil „úplnou“ informační svobodu a přístup k internetu, který byl pro ně v této zemi dosud omezován, a také nižší ceny chleba, mléka a cukru.“¹²²

Vyskytují se však i některé varovné hlasy, které upozorňují na nebezpečí radikální islamizace Tuniska. Tyto hlasy reprezentují právě mladí muslimové, kteří jsou nejčastěji členy extrémistických organizací. Nezpochybnitelnou pravdou zůstává, že bin Alího vláda a průběh tuniské revoluce demokratické rysy postrádala.

IV.2.3 Demokratická Libye?

Jestliže egyptská a tuniská revoluce, která znamenala svržení dosavadních politických elit, postrádala demokratické rysy, tak v případě Libye platí toto tvrzení několikanásobně. Záběry zavražděného Muammara Kaddáfího obletěly snad celý svět. Radost povstalců ze svržení nenáviděného diktátora má svou odvrácenou stranu.

„Chaos, násilí mezi konkurenčními kmeny a bývalí povstalci se zbraněmi – tak vypadá situace v Libyi téměř rok po převratu. Organizace *Amnesty International*¹²³ upozorňuje na ohrožení stability země. Podle ní stojí za nebezpečím ozbrojené milice. „Tyto milice jsou de facto nezávislé na centrálních úřadech. Mají síť po celé zemi. Některé úzce spolupracují, mezi ostatními panuje rivalita. Existují zde obavy, že by se mohlo násilí stupňovat a situace v Libyi by se mohla zhoršit,“

¹²² IHNED, *Nepokoje v Tunisku přesvědčily prezidenta. Po 23 letech se vzdá úřadu* [online], 14.1.2011 [cit. 2012-2-28]. Dostupné z URL: <[http://zpravy.ihned.cz/?p=013000_d&article\[id\]=49459500](http://zpravy.ihned.cz/?p=013000_d&article[id]=49459500)>., ČT, *Tuniská pouliční bouře smetla prezidenta* [online], 14. 1. 2011 [cit. 2012-2-28]. Dostupné z URL: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/112625-tuniska-poulicni-boure-smetla-prezidenta/>>.

¹²³ Amnesty international je celosvětové hnutí, které monitoruje porušování lidských práv a iniciuje kampaně proti jejich porušování.

prohlásil Carsten Jugersen z Amnesty International.“¹²⁴

Demokratizace Libye je v nedohlednu, v zemi dochází k mučení Kaddáfího stoupenců, k boji o podíl na moci a mnohým dalším nedemokratickým jevům. Mé tvrzení dokládá průzkum Christoha Sahma z Oxfordské univerzity: „Jen 15 procent z 2 000 respondentů uvedlo, že v Libyi by během jednoho roku měla být nastolena demokracie. Naopak 40 procent lidí by bylo pro vládu silné ruky jediného člověka nebo skupiny. Nicméně skoro třetina dotázaných by ve své zemi ráda viděla demokratické zřízení během pěti let. Více než dvě třetiny respondentů si myslí, že obyčejní lidé by měli mít možnost mluvit do toho, jak se Libye vyvíjí. Šestnáct procent účastníků také přiznalo, že by z politických důvodů byli schopni sáhnout k násilí.“¹²⁵

IV.2.4 Demokratická Sýrie?

Sýrie je na přelomu let 2011 a 2012 zmítána krutou občanskou válkou, při které bylo státní mocí zabito již několik tisíc „rebelů“. Největším problémem ruská a čínská podpora režimu Bašár al-Asada, syrského prezidenta, který reprezentuje jen malou část alawitského obyvatelstva navzdory většinovým sunnitům. V tomto případě, tak jako v případě předešlých revolucí, je otázka náboženství minimálně na druhé koleji. Ze strany revolucionářů se jedná například o sociální a mocenské motivace. Atmosféra v Sýrii je západními demokratiemi nepřijatelná a tamní cesta k dosažení základních lidských práv bude pravděpodobně nejtrnitější ze všech uvedených příkladů zemí, ve kterých se odehrávají demokratické změny.

Pro dokreslení situace v Sýrii jsem zvolil tradiční postup syrské armády v posledních týdnech, kdy vzniká tato práce: „Syrské ozbrojené jednotky střílely v Damašku ostrými náboji proti účastníkům pohřbů. Opozice hlásí nejméně jednu oběť a vážné zranění hlavy, které utrpěla jedna žena. Smuteční hosté pohřbili tři mladé oběti pátečních protivládních demonstrací a poté opět protestovali proti režimu prezidenta Bašára Asada.“

V Damašku žije mnoho prezidentových příznivců a opozice se v hlavním městě prosazuje velmi těžko. Asad také jednal s čínským vyslancem, který se v zásadě postavil za dosavadní prezidentův postup.¹²⁶ Některé autoritativní režimy jsou nejen západem hojně podporovány, protože významní ekonomičtí hráči se vyznačují snahou za politickou stabilitu regionů, ve kterých mají své hospodářské zájmy. Tuto stabilitu „zajistí režimy tvrdé ruky lépe než otevření politického prostoru

---

¹²⁴ ČT24, ČTK, *Rok od zahájení revoluce: V Libyi demokracie nehrozí, ke slovu se dostaly milice*, [online], 16. 2. 2012 [cit. 2012-3-18]. Dostupné z URL: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/164663-v-libyi-demokracie-nehrozi-ke-slovu-se-dostaly-milice/>>.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ MAŇOUROVÁ, L., ČRO, *Syrská armáda v Damašku rozeznala střelbou smuteční pochod*, [online], 18. 2. 2012 [cit. 2012-3-18]. Dostupné z URL: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/blizkyvychod/_zprava/1020507>.

těžko vypočitatelným islamistům.“ Z této logiky jasně vyplývá, že světové mocnosti podporují „*status quo*“ a lidským právům se v těchto regionech věnují jen příležitostně.¹²⁷ To je dle mého názoru úplné popření veškerých hodnot, které jsou západním společenstvím předkládány jako ty správné.

IV.3 Trvale udržitelný rozvoj

„Nestor americké kulturní antropologie F. Boas ukazoval na dva výrazné faktory stability: izolaci společenství a jednotu automatických reakcí celé společnosti.“¹²⁸ Myšlenky na izolaci muslimského společenství pramení například z negativní integrační zkušenosti. Masivnější integrace muslimského obyvatelstva je v západní civilizaci iluzorní představou a v první řadě by se měla realizovat cesta asimilace.¹²⁹ Integrační potíže jsou doložitelné i z České republiky. „Podle zprávy Ministerstva vnitra „Terorismus a organizovaný zločin ve střední a východní Evropě“ slouží mnohé mešity ve střední Evropě jako zázemí pro rozvědky arabských a muslimských států ke špionážní a podvratné činnosti vůči evropským zemím. Obdobně i obchod s drogami, provozovanými mnohými muslimy, je ospravedlňován jako součást džihádu proti nevěřícím. Zpráva MVČR doslovně říká: „islámská centra slouží jako úkryt pro hledané osoby, skladiště zbraní, základny zpravodajských služeb (...) (*šariátský*) postoj k drogám je dvojaký – užívání drog mezi muslimy je přísně trestáno, ale prodej drogy nevěřícím je podporován:

- jako zdroj financí na svatou válku (na nákup zbraní, většina financí je ovšem užita s jiným cílem, pro zajištění přepychového života pachatelů)
- jako možnost oslabit nepřítele, učinit ho drogově závislým, zdemoralizovat ho.“¹³⁰

„Je zřejmé, že křesťansko-islámský dialog nemůže odstranit zásadní ideologické rozpory. Může ale dosáhnout plodných výsledků tam, kde se zaměří na nepochybné společné hodnoty a zájmy na globální a všelidské úkoly a cíle, jaké představují mír, lidská práva a ušlechtilé vztahy mezi lidmi.“¹³¹

Jean-Jacques Rousseau poprvé použil sousloví „občanské náboženství“, jímž označil to, co považoval za mravní a duchovní základnu, bez níž se neobejde žádná moderní společnost, která má zájem o trvalé udržení politického řádu. Toto „náboženství“, tvrdil Rousseau, však musí být založeno nikoli na „náboženských dogmatech“, nýbrž spíše na tom, čemu říkal „posvátnost

¹²⁷ KROPÁČEK, L., *Islám a západ*,... s.

¹²⁸ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 209.

¹²⁹ Rozdíl mezi integrací a asimilací je v tom, že integrace znamená přistěhovalectví s ponecháním kulturních zvyklostí a asimilace znamená přistěhovalectví s přijetím kulturních zvyklostí dané země.

¹³⁰ LHOŤAN, L., *Islám a islamismus*..., s. 95.

¹³¹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, s. 255-256.

společenské smlouvy.“¹³²

V Palestině bylo tím, co symbolizovalo jednotu přesahující násilí etnického konfliktu, zvláště vyšší vzdělání a sport a s nimi pochopitelně náboženství. Když se Mark Jurgensmeyer jednoho příslušníka hnutí Hamás otázal, na jakém poli by se budoucí generace Palestinců a Izraelců mohly v míru sejít? Řekl mu, že „by to muselo být na univerzitě“. Uměl si představit situaci, kdy na sebe jeho syn a dítě některého z jeho současných izraelských protivníků budou pohlížet jako na přátele a bok po boku budou studovat na nějaké škole, která se pro ně stane neutrální půdou a „mohli by se třeba setkat v areálu vaší Kalifornské univerzity,“ navrhl.¹³³

Trvale udržitelný rozvoj je tedy reálný, ale vyžaduje širší nábožensko-politickou gramotnost všech obyvatel planety Země. Náboženství rozhodně není zdrojem politické nestability v Egyptě, Tunisku, Libyi ani Sýrii. Náboženství rovněž není iniciátorem teroristických činů. Islám nemá „krvavé hranice“, protože islám jako náboženství, tedy transcendentní věc, ani žádné hranice ani mít nemůže. Na druhou stranu je pozorovatelné, že arabský svět musí povolit kohoutky sekularizace a dát prostor ke vzniku demokratického parlamentarismu.

---

¹³² JURGENSMAYER, M., *Teror v mysli boží*, s. 303.

¹³³ Tamtéž, s. 306.

Závěr

Co uvést závěrem? Jednotlivé závěry konkrétních problémů jsem se pokusil uvádět již na konci jednotlivých kapitol a podkapitol. Některé otázky jsem nechal záměrně otevřené, protože odpověď je ukryta v předešlém textu daných kapitol anebo z něj vyplývá.

Orientalistika, která je po útocích na Světové obchodní středisko velice živým oborem, zprostředkovává mnoho četných informací, které jsem v práci uvedl, a rovněž je personálně velice kvalitně zastoupena. Za všechny publikace českých orientalistů stojí za vyzdvihnutí především práce Luboše Kropáčka a Miloše Mendela, kterým sekunduje celá řada dalších odborníků.

Práce si kladla za hlavní cíl důkaz o minimální propojenosti náboženství a násilí. Motivace k násilí pramení z celé řady jevů, ale náboženství je touto motivací pouze okrajově a tento okrajový zdroj představují jen některé skupiny popsané v podkapitole „Problémy jednotné profilace islámu“.

Je známým historickým faktem, že poslední velký náboženský konflikt proběhl v letech 1618-1648, známý jako Třicetiletá válka. Tato válka byla ukončena Vestfálským mírem v duchu kréda: „*cuius regio, eius religio*“. Tento latinský výrok znamená: „čí vláda, toho víra“ a jestliže v duchu této zásady budou i nadále všichni „vládci světa“ vystupovat, tak s nejvyšší pravděpodobností další náboženská válka lidstvo nepostihne. Tento vztah neplatí pouze pro náboženství, ale také pro kulturu, tradici a řadu dalších odlišností mezi Východem a Západem.

Mým osobním závěrem tedy je, že by se světové mocnosti, které o sobě mají vysoké mínění a pokládají se za vzor demokracie a právního státu neměli vměšovat do otázek jiných států a už vůbec do otázek náboženských. Jestliže afghánský lid bude chtít demokracii západního typu, tak se k ní „prokouše“ sám a nepotřebuje k tomuto procesu pomocníky. Toto tvrzení však platí i ve vztahu k druhé straně. Pokud se muslimští imigranti nebudou ochotni přizpůsobit západní, převážně křesťanské společnosti, tak dle mého názoru není možné počítat s úspěšnou integrací.

V případě, že by tento postup západní státy reálně uplatňovaly, nikdy by nespátřily světlo světa výroky *Geerta Wilderse*¹³⁴ nebo činy *Anderse Behring Breivika*¹³⁵. Jestliže by jej realizovali i muslimové, nikdy by se neodehrál čin Mohammada Shafie, který jsem popisoval v úvodu poslední kapitoly.

Nejpodstatnější závěry práce se pokusím shrnout do několika bodů:

- a) Arabské vlády musí k rozvoji demokracie ve svých státech připustit sekularizaci.
- b) Šíření mediálního negativizmu má naprosto zásadní podíl na schematizaci arabského světa.
- c) Pro vzájemné pochopení je zapotřebí studia a zájmu o víru a kulturu potenciálních partnerů.

¹³⁴ Geert Wilders je znám díky svým názorům na omezení imigrace a to především z těch států, které nejsou členy tzv. Západního světa. Je rovněž znám jako zarputilý kritik islámu.

¹³⁵ Anders Behring Breivik je norský občan obviněný ze spáchání teroristických útoků v Norsku 22. července 2011, ke kterým se přiznal.

- d) Současný stav euro-amerického myšlení nepřeje masové integraci a multikulturalismu. Nejprve je třeba aplikovat cestu postupné asimilace.
- e) Náboženský fanatismus a terorismus posiluje u svých obětí fašismus.
- f) Není známo, že by islám měl krvavé hranice, protože víru, jako transcendentní prožitek, není možné ohraničit.
- g) Džihád v myslích běžných muslimů není motivací k násilí a arabská společnost chápe teroristické útoky jako selhání jednotlivců či skupin a nikoliv jako součást Svaté války.
- h) Žádné náboženství explicitně nevyzývá k násilí.
- i) V současném, duchovně vyprazdňujícím, světě by bylo dobré oživit některé principy Božího náboženství. Náboženství vždy usilovala o svět založený na míru, spravedlnosti a vzájemném dialogu mezi věřícími.
- j) Politická situace si žádá bedlivě sledovat vývoj v některých arabských státech a případně zabránit islamizaci některých vlád. Vzestup zla je nutné podchytit již v jeho prvopočátcích.

Seznam použitých zdrojů:

Literatura

1. ARMSTRONGOVÁ, K., *Islám*, Slovart, Praha, 2008, 255 s., ISBN: 978-80-7391-155-3.
2. *Bible Svatá, Podle posledního vydání kralického z roku 1613*, nak. Levné knihy, Brno, 2004, 954 s., ISBN: 80-7309-138-0.
3. BOUBLÍK, V., *Teologie mimokřesťanských náboženství*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2000, 390 s., ISBN: 80-7192-481-4.
4. DRÁPAL, P., *Náboženství a terorismus: bakalářská práce*, Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Brno, 2008, 85 s., vedoucí bakalářské práce Mgr. Tomáš Dvořáček, DiS.
5. FRANZEN, A., *Malé dějiny církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, 398 s., ISBN: 80-7195-028-3.
6. HRBEK, I., *Korán*, Odeon, Praha, 1991, 797 s., ISBN: 80-207-0444-2.
7. HUNTINGTON, S., P., *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*, Rybka publishers, Praha, 2001, 447 s., ISBN: 80-86182-49-5.
8. INTROVIGNE, M., *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*, Vyšehrad, Praha, 2003, 108 s., ISBN: 80-7021-659-X
9. JURGENSMEYER, M., *Teror v myslí boží*, CDK, Brno, 2007, 382 s., ISBN: 978-80-7325-109-3.
10. KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, 292 s., ISBN: 80-7021-125-3.
11. KROPÁČEK, L., *Islám a západ, Historická paměť a současná krize*, Vyšehrad, Praha, 2002, 200 s., ISBN: 80-7021-540-2.
12. KROPÁČEK, L., *Moderní islám II.*, Univerzita Karlova, Praha, 1972, 200 s.
13. KÜNG, H., *Po stopách světových náboženství*, CDK, Brno, 2006, 306 s., ISBN: 80-7325-059-4.
14. KÜNG, H., KUSCHEL, K. J., *Prohlášení ke světovému étosu: Deklarace parlamentu světových náboženství*, CDK, Brno, 1997, 89 s., ISBN: 80-85959-31-3.
15. LHOŤAN, L., *Islám a islamismus v České republice*, Lukáš Lhoťan, Pstruží, 2011, 116 s. ISBN: 978-80-904932-1-6.
16. MENDEL, M., *Džihád, Islámské koncepce šíření víry*, Atlantis, Brno, 2010, 356 s., ISBN: 978-80-7108-316-0.
17. MENDEL, M., OSTŘANSKÝ, B., RATAJ, M., *Islám v srdci Evropy: Vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, Academia, Praha, 2007, 498 s., ISBN: 978-80-200-1554-9.
18. MENDEL, M., *S puškou a Koránem: Pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2008, 241 s., ISBN: 80-85425-63-5.
19. NEUNER, P., *Ekumenická teologie: Hledání jednoty křesťanských církví*, Vyšehrad, Praha, 2001, 311 s., ISBN: 80-7021-408-2.
20. SPENCER, R., *Islám bez závoje*, Triton, Praha, 2006, 236 s., ISBN: 80-7254-761-5.
21. STÖRIG, H. J., *Malé dějiny filosofie*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007, 653 s., ISBN: 978-80-7195-206-0.
22. ŠEFAROVÁ, J., *Wahhábismus v ideologii soudobých radikálních islámských skupin*, bakalářská práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Brno, 2007, 44 s., vedoucí bakalářské práce Mgr. Tomáš Šmíd.
23. TRETRA, I., *Nástin dějin evropského myšlení od Tháleta k Rousseauovi*, nak. Ladislav Horáček – Paseka, Praha a Litomyšl, 2006, 374 s., ISBN: 80-7185-819-6.

24. ZWETTLER, O., *Islámský fundamentalismus jako historicko-politický a politicko-geografický fenomén*, Akademické nak. Cerm, Brno, 1995, 12 s., ISBN: 80-85867-56-7.

Tištěná periodika

1. Dingir, religionistický časopis o současné náboženské scéně.

Web

1. aktuálně.cz, <http://aktualne.centrum.cz/>
2. Britské listy, deník o všem, o čem se v České republice příliš nemluví, <http://www.blisty.cz/>
3. Česká televize, <http://www.ceskatelevize.cz/>
4. Česká tisková kancelář, <http://www.ctk.cz/>
5. Český červený kříž, Společně pro humanitu, http://www.cervenýkriz.eu/cz/cz_root.aspx
6. Český rozhlas, <http://www.rozhlas.cz/portal/portal/>
7. Encyclopædia Britannica, <http://www.britannica.com/>
8. iDNES.cz (Mladá fronta), <http://www.idnes.cz/>
9. IHNED.cz (Hospodářské noviny), <http://ihned.cz/>
10. Informační centrum OSN v Praze, <http://www.osn.cz/>
11. Magazín christnet.cz, <http://www.christnet.cz/magazin/default.asp>
12. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta,
<http://www.phil.muni.cz/fil/etika/texty/relativismus.htm>
13. Novinky.cz (Právo), <http://www.novinky.cz/>
14. RadioVaticana.cz, Česká sekce Vatikánského rozhlasu, <http://www.radiovaticana.cz/>